

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI FOLYOIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

Könyvnyomdák Budapesten.

I. kerület (Vár).

M. kir. Államnyomda
Nándor-tér 1.
M. kir. tud. Egyetemi ny.
iskola-tér 3.

II. kerület (Viziváros).

Bagó M. és Fia
Ponty-utca 4.
Goldberger Ignác
Fő-utca 23.
Helsler Jaroslav
Várkert-rakpart 1.
Hlauszky József
Bomba-tér 4.
Keller Dániel
Attila-körút 63.
Müller K. (Münster K.)
Albrecht-út 3-5.

III. kerület (Ó-Buda).

Bartalita Imre
Remete-hegy.
Bichler Ignác
Kiskorona-utca 15.
Wimmer Márton
Szerfőző-utca 10.

IV. kerület (Belváros).

Barcza József
Váci-utca 66.
Buschmann Ferencz
Koronaherczeg-utca 8.
Franklin-Társulat magy.
Irod. Int. és könyvny.
Egyetem-utca 4. és
Vármegeye-utca 11-13.
Goszler Gyula
Aranykéz-utca 1.
Hunyadi Mátyás ny.
Zöldfa-utca 43.
Langer Ede és Fia
Zalabarus-utca 1.
Luszt Sándor
Váci-utca 44.
M. kir. posta- és táv. ny.
Főposta-épület.
Mercur kő- és könyvny.
Király Pál-utca 9.
Nagy Sándor
Papnövelde-utca 8.
Id. Poldini Ede és Társa
Irányi-utca 1.
Quittner József
Károly-körút, központi
városház.
Róth József
Ujvilág-utca 6.
Singer Lipót
Károly-körút 24.
Süsz Dávid
Fővám-tér 5.
Székeslővárosi házi ny.
Központi városház.
Ullmann József
Régi posta-utca 4.
Várnai Fülöp
Régi posta-utca 3.
Victoria-nyomda
Váci-utca 37.
Wodianer F. és Fiai
Sarkantyú-utca 3.

V. kerület (Lipótváros).

Bendiner A.
Arany János-utca 18.
Budapesti h. é. v. nyomd.
Lipót-körút 22.
Czettel és Deutsch
Bálvány-utca 12.
Farkas Lajos és Jakab
Nádor-utca 19.
Hamburger és Birkholz
Csáky-utca 13.
Hermes könyvny. r.-t.
Báró Atzél-utca 2.
Hungária-könyvnyomda
Váci-körút 34.
Juhász és Haas
Tükör-utca 5.
Kállal Ármin
Bálvány-utca 18.
Kálmán M. és Társa
Vadász-utca 32.
Kantitz C. és Fiai
Vadász-utca 26.
Károly György
Kálmán-utca 5.
Ist. Kellner Ernő
Csáky-utca 9.
Kertész József
Mária Valéria-utca 11.
Kollmann Fülöp
Arany János-utca 34.
Krausz Lajos
Váci-körút 20.
Krausz S. és T.
Zoltán-utca 11.
Légrády Testvérek
Váci-körút 78.
Lengyel Lipót
Vadász-utca 35.a.
Löw Ede
Váci-körút 80.
Magyar Hírlap nyomd.
Honvéd-utca 10.
Magyar Sajtó könyvny.
Nádor-utca 74.
Márkus Samu
Báthory-utca 20.
M. k. postatakarékp. ny.
Hold-utca 4.
Pallas Irod. és nyomd. r.-t.
Kálmán-utca 2.
Pesti Könyvnyomda-
Részvénytársaság
Hold-utca 7.
Pesti Lloyd-társulat ny.
Dorothy-utca 14.
Pollák Elkán
Nagykorona-utca 21.
Pollák M. Miksa és Tsa
Akadémia-utca 15.
Schlesinger Vilmos
Bálvány-utca 26.
Thália-nyomda
Csáky-utca 2/b.
Vas Tivadar
Honvéd-utca 12.
Vince és Bartók
Bálvány-utca 15.
VI. ker. (Terézváros).
Baross-nyomda
Uj-utca 6.

Beer E. és Társa
Aradi-utca 8.
Berkovits János
Teréz-körút 40-42.
Bróza Ottó
Váci-körút 17.
Ehrnateln Mór
Laudon-utca 4.
Engel S. Zalmond
Vörösmarty-utca 56.
Európa, Irod. és ny. r.-t.
Ó-utca 12.
Fővárosi nyomda stb. r.-t.
Podmaniczky-utca 39.
Friedl és Krakauer
Dalszínház-utca 10.
Friedmann Á.
Oyár-utca 54.
Fuchs Samu és Társa
Podmaniczky-utca 27.
Gergely Miksa
Váci-körút 19.
Glücksellig M.
Hunyady-tér 7.
Goldschmedt Lipót
Révay-utca 6.
Gross és Grünhut
Oyár-utca 32.
Herrman Ignác
Szerecsen-utca 20.
Hornyánszky Viktor
cs. és kir. udv. könyvny.
Aradi-utca 14.
Kápolnai Adolf
Teréz-körút 5.
Kassino Jakab
Király-utca 26.
Kaufmann, Vojtitz és Tsa
Vörösmarty-utca 52.
Korvin Testvérek
Révay-utca 14.
Kunoy Vilmos és Fia
Teréz-körút 38.
Löbl Dávid és Fia
Andrássy-út 19. és
Nagymező-utca 26.
Minerva ny. (tul. Ganz Zs.)
Szerecsen-utca 7/9.
M. é. v. menetjegy-ny.
Csengery-utca 33.
Magyar reklám-nyomda
Nagymező-utca 66.
Markovits és Garai
Lázár-utca 13.
Muskát Béla
Szondi-utca 4.
Neumayer Ede
Próféta-utca 7.
Orsz. közp. kőz. ny. r.-t.
Váci-körút 61.
Pollacsek Mór
Dávid-utca 4.
Poporul Román nyomd.
Vörösmarty-utca 60/a.
Posner K. Lajos és Fia
Csengery-utca 31.
Radó Izor
Szerecsen-utca 13.
Radó és Rózsa
Ó-utca 2.

Rigler József Ede r.-t.
Rózsa-utca 55.
Schmelcz Izidor
Izabella-utca 70.
Schmidl Sándor
Szerecsen-utca 6.
Spinner Illés
Deasewffy-utca 43.
Székely Viktor
Dávid-utca 4.
Vigyázó Tivadar
Váci-körút 39.
Wellesz Béla
Uj-utca 37.

VII. (Erzsébetváros).

Ádám Herman
Dohány-utca 1.
Árpád kő- és könyvny.
Valero-utca 9.
Athenaeum Ir. ny. r.-t.
Kerepesi-út 54.
Bárd Jakab
Miksa-utca 17.
Biró Albert
Klauzál-utca 35.
Deutsch József
Károly-körút 7.
Elek Lipót
Kertész-utca 37.
Erzsébetvárosi könyvny.
Dohány-utca 29.
Galltzenateln H.
Dohány-utca 68.
Garai Mór
Károly-körút 3.
Gelléri és Székely
Kerepesi-út 34.
Gonda és Társa
Akácza-utca 50.
Grünwald Ödön
Wesselényi-utca 4.
Hedvig S.
Dohány-utca 12.
Kellner Gerson
Csányi-utca 13.
Krammer és Erhardt
Csömöri-út 28.
Löbl Mór
Király-utca 27.
Löblovitz Zalmond
Csömöri-út 38.
Nagel István
Vörösmarty-utca 17.
Neuwald Illés
Dohány-utca 44.
Pannonia-nyomda
Rombach-utca 8.
Propper Leó
Erzsébet-körút 35.
Reich Ármin
Dobány-utca 84.
Roth és Krausz
Kertész-utca 23.
Rubin Izidor
Király-utca 15.
Spatz Henrik
Doh-utca 55.
Spltzer Márk
Klauzál-utca 31.

Stern Péter
Kazinczy-utca 35.
Vaavári és Társa
Csömöri-út 13.
Wendt és fia
Károly-körút 19.
Wlesinger József
Wesselényi-utca 30.
Yost Irógép r.-t. nyomd.
Erzsébet-körút 9-11.
Zelsler M.
István-tér 17.

VIII. ker. (Józsefváros).

Anglo-nyomda
Baross-utca 47.
Budapesti Hírlap nyomd.
Rökk Szilárd-utca 4.
Corvin-nyomda
Baross-utca 4.
Özv. Fried Ignác
József-utca 14.
Fritz Ármin
József-körút 9.
Hell I. Ede
Luthei-utca 4.
Klein Vilmos
Kerepesi-út 73.
Kohn Simon
József-körút 10.
Kossuth Lajos-nyomda
Ujvársártér 5.
Otthon-nyomda
Mária-utca 42.
Pázmáneum-nyomda
Mária-utca 11.
Révai és Salamon
Üllői-út 18.
Rózsa Kálmán és Neje
Szentkirályi utca 30.
Schulez Adolf
Baross-utca 81.
Stephaneum ny.
Szentkirályi-utca 28a.
Szent Anna-nyomda
Baross-utca 66-68.
Szent László-nyomda
Rökk Szilárd-utca 28.
Wagner Ferencz
Futó-utca 44.
Welszenberg Ármin
József-körút 16.

IX. ker. (Ferencváros).

Engelmann Mór
Vámbáz-körút 35.
Harsány Emil
Lónyay-utca 7.
Műszaki Ir. és ny. r. t.
Soroksári-utca 5.
Pátria-nyomda r.-t.
Üllői-út 25.
Szerpazke Novoziti kny.
Lónyay-utca 12.

X. kerület (Kőbánya).

Elaó kőbányai könyvny.
Jászberényi-út 1.
Lőrincz F.
Maglódi-út (Oyújtó-fogház).
Merendliák Károly
Liget-tér 4.

Csakis Gutenberg-gyűjtőt vegyünk! !! Ot százalék a szanatorium javára. !!

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓ-
HIVATAL:
Budapest, V., Hold-utca 7.

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK
HIVATALOS KÖZLÖNYE

ELŐFIZETÉSI ÁR
Egész évre 4 kor., fél évre 2 kor.
Egyes szám ára 40 fillér.

Firtinger Károly.

Súlyos csapás érte a magyar nyomdásztársadalmat és szakirodalmunkat, fáradhatlan kutatónk és történetírónk: Firtinger Károly márczius 26-án bekövetkezett halálával. És e csapás annál súlyosabb, annál érezhetőbb, mert hirtelen jött, és úgyszólván teljes munkálkodása közepette sújtotta le kiváló szaktársunkat, a mikor még oly sokat remélhattünk szakavatott tollától.

Firtinger Károly az az ember volt, a ki kora ifjúságától kezdve a közügyeknek szentelte minden üres idejét. Ifjabb korában részt vett minden oly mozgalomban, mely az általánosságnak akár szellemi, akár anyagi ügyeiben való előbbrevitelét célozta, ott volt mindenütt, a hol szóval, tollal, tettel segíteni, közreműködni, vezetni kellett. — Később, midőn bőven kivette részét a mozgalmas, harcos munkálkodásból, mindjobban lekötötte őt régi kedvenc foglalkozása: a magyar ősnyomdászat utáni kutatási vágy. És ezen a téren láttuk őt fejlődni igazán elsőrangú szakemberré, a kit hivatásos tudósok is nagyrabecsültek és számon tartottak.

Életrajzírójának lesz feladata az e téren szerzett nagy érdemeit is regisztrálni, mi e helyen csak hálaunkat és elismerésünket fejezhetjük ki megboldogult nagynevű szaktársunk emléke iránt.

Különösen gyászoljuk ötet mi: a Grafikai Szemle szerkesztősége, melynek hűségesebb, odaadóbb és avatottabb munkatársa nálánál alig lesz, — nemkülönben Szemlénk kiadó-tulajdonosa: a Könyvnyomdászok Szakköre, melynek már bölcsőjénél ott állott és soha nem szűnő érdeklődéssel kísérte annak fejlődését, működését, életének minden fázisát,

nem késvén jó tanácsokkal segíteni, a hol és a mikor kellett.

Emlékét meg is fogjuk őrizni mindig követendő példaként és bár ő magának munkáiban ércznél és kőnél maradandóbb emléket emelt, hiszszük, hogy a Szakkör felhívása és példaadása méltó viszonzásra fog találni Magyarországon nyomdászai között arra nézve, hogy Firtinger Károly sirjának, a mely egy fáradhatlan kutató szellem, egy nemesen gondolkozó és sok hasznosat alkotott lélek porrézeit rejti magában: jeltelenül maradnia nem szabad!

Firtinger Károly Bécsben, a Fünfhaus városrészben született 1847. november hó 1-én magyar szülőktől. Ősei a XVII. század vége felé Felső-Ausztriából vándoroltak be Magyarországra s itt elmagyarosodtak. Apja Firtinger Antal asztalos-segéd volt s a negyvenes években Pestről került Bécsbe, a hol aztán zongora-csináló lett. Családja eltartása révén sokat kellett küzdenie a reá nehezedeő gondokkal. 1848. elején meg még az is

súlyosbította helyzetét, hogy munkanélkülivé lett.

Bécs városában meglehetősen rosszak voltak az ipari viszonyok abban az időtájban, s ezekre ment azoknak a munkásoknak a száma, a kik egyáltalában nem tudtak munkához jutni. Ezzel ellentétben, Pesten a közgazdasági és ipari élet éppen fejlődőben volt. Kossuth Lajos búbajos szavára megalakult a nemzeti védegyelet s minden jóra való magyar embernek az lett a jelszava, hogy csakis honi iparcikket vásároljon. Ennek nagyon természetesen bizonyos gazdasági föllendülés lett a következménye.

Firtinger Károlyunk édesapja tehát egy nagyot gondolt s 1848. május havában családosul Pestre költöz-

zött. Itt dolgoztatott azután egy darabig, addig tudniillik, a míg a szabadságharc teljes erejével ki nem tört. A lelkesedés mámorában ő is fegyvert fogott s fölcsapott honvéddnek. Értelmes ember s afféle ezermester lévén, megtették puskaművesnek. Az is maradt egészen Világosig.

A fegyverletétel után visszatért Pest városába, családjához, s ennek élt, ezért küzködött aztán holta napjáig, 1879. november 9-éig.

A mi Firtingerünk pedig nőtt, nőtt folytonosan. Már kicsiny korában meglátszott rajta az a komolyság, a mi aztán élte végéig jellemezte őt. Szülei szerettek volna diplomás embert csinálni belőle, de szűkös anyagi helyzetük miatt ez sehogy sem sikerült. Szegény Firtingerünk minden tanultsága mellett sem végzett több mint négy elemi osztályt.

1860 október hava jelentős dátum volt Firtinger Károly életében. Ekkor állott be nyomdászinak Noséda pestvárosi nyomdájába. Sorsa az volt, a mi az akkori idők nyomdászinásáé általában: lótot-futott, cenzurára szaladgált eleinte; később aztán nehéz munkára fogták, lapot kellett szednie.

Tanulási ideje négyesztendő volt s így 1864. októberében fölszabadult. Egy darabig még csak dolgoztatott tanítómestere nyomdájában, de sokáig nem állta. Akkoriban nem is igen volt nyomdász, a ki a külföld egy részét be nem járta. Mint más mesterségeknél: a nyomdászatnál is megvolt az az erkölcsi követelmény, hogy a frissen szabadult segéd vándorútra keljen. Hogy Firtinger Károly kész örömmel vette nyakába a világot: az csak természetes.

1865. elején indult útnak. Előbb szülővárosát, az osztrák fővárost kereste föl; onnan Linzbe, majd Salzburg vadregényes vidékeit keresztülcsatangolva, Münchenbe került. Kondícióhoz azonban csak Augsburgban jutott először, a hol aztán bőséges alkalma volt megismerkedni a német könyvnyomtatók közmondásos kollegialitásával. Itt szitta magába azokat a tanításokat is, a melyeknek később, hazajövele után, olyan lelkes prófétája lett.

Augsburgi kondíciója azonban nem tartott hosszú ideig. 1866. januárjában újra útra kelt. Ulmon keresztül Stuttgartba, majd pedig Karlsruheba jutott. Az utóbbi városban dolgozott is egy darabig. A Badischer Beobachtert szedte Gerbracht nyomdájában.

Közben kitört az 1866-iki osztrák-porosz háború. Firtinger otthagya a kondícióját és kereste: merre menjen. Előbb Svájcba iparkodott s el is jutott Strassburgig, de itt megtudva, hogy a helvét köztársaságban nagyon sok a munkanélküli nyomdász: északra fordult.

Mannheimon és Wormson át észak felé iparkodott. De zsákutczába jutott: Hannover felé javában folyt a háború. Mit volt mit tennie: szépen visszafordult s hazatérésre szánva rá magát: meg sem állt hazáig. Útját Mainz, Wiesbaden, Majna-Frankfurt, Würzburg, Nürnberg, Regensburg és Passauon át vette.

Ettől fogva majdnem folytonosan Pesten dolgozott. Mindössze hogy Aradon töltött nyolcz hónapot 1870-ben.

Lelkes munkásvezér volt ő ebben az időben. Aradon Barabás tekintélyes polgárral munkásképző egyesületet alapított, Pestre visszajöve pedig, hatalmas része volt az 1870-iki híres árszabályozásban.

Agitátori működéséért 1871 június 13-án letartóztaták és hűtlenségi pört akasztottak a nyakába. Huszonhét magával fogták el: köztük öten voltak nyomdászok (Ihrlinger Antal faktor, Külföldi Viktor korrektor, Kaczander Gyula, Schäßler Albin Ferencz és Firtinger Károly betűszedők). Firtingert ez évi október 20-áig tartották vizsgálati fogságban, ekkor tizedmagával szabadlábra helyezték. Rövid időre rá többi bajtársa is kiszabadult a börtönből, s az 1872. május havában tartott főtárgyaláson egytől-egyig fölmentették őket a hűtlenség vádjáról. Az első magyarországi munkáspörben tehát ilyen fölsüléssel végződött a policzaj hajszája a munkásvezérek ellen.

Mikor börtönből kiszabadult, ő volt nyomdásztársadalmunk legünnepeltebb vezére. Csak természetes tehát, hogy 1872. május 1-én, a mikor Ács Mihály letette a „Typographia“ szerkesztői tollát: az ő kezébe adták azt.

Nehéz időkben lett ő szerkesztő. A nyomdászsegédek éppen arra készülődtek, hogy kiköszörüljék az 1870-ben esett csorbát: újra harcba akartak szállni a kilenczórai munkaidőért. S hogy a mozgalom fényesen sikerült: abban talán nem csekély érdeme van a „Typographia“ akkori szerkesztőjének, Firtinger Károlynak is.

1881. január havának végéig, tehát kilencz esztendőn át ő volt a magyar könyvnyomtatóknak anyagi és szociálpolitikai tekintetben vezére és legfő képviselője. Az ő kezében futottak össze azok a szálak, a melyek az egész nyomdászcsaládot egymáshoz fűzték. Szerkesztőkódése ideje alatt jó darabig — 1876 végétől — egyszersmind első alelnöke is volt az anyaegyesületnek.

A mikor szerkesztői állásától megvált, szívvel-lélekkel a nyomdásztörténet tanulmányozására vetette magát. Mert pihenni, tétlenül élni nem tudott.

Az egyesületi élettől való tökéletes visszavonulása azonban csak 1886-tól számítódik. Addig rendszeren részt vett a nyomdászkongresszusokon. Az 1881-iki kongresszusnak még elnöke is volt.

Szakirodalmi működésére még visszatérünk, mert azt csak úgy rövidesen nem lehet méltatni. Nagyon sokat írt. Folyóiratainkban, évkönyveinkben, alkalmi lapjainkban mindenütt megtaláljuk a nevét, vagy az álnévét (*Faragó*). Visszavonultsága mellett is ismerték hazánkban mindenütt, de sőt még a külföldön is. Hiszen a német szakfolyóiratok egyik legtekintélyesebbjének, Morgenstern „Deutscher Buch- und Steindruckerei“-jének már 1896 óta ő volt *Pannonius* név alatt író magyarországi tudósítója és szorgalmas munkatársa.

Széliében tisztelték és szerették. Nyomdászokadásának huszonötéztendő jubileumát (1885 október 25-én) nagy ünnepeléssel ülte meg a könyvnyomtatóvilág, s gazdagon aranyozott ezüst serleggel lepték meg. Mikor pedig huszonöt esztendeje betelt, hogy a Pesti könyvnyomda-részenytársaság személyzetének kebelébe lépett (1902 január 11-én), egyszerűen, nemesen üdvözölte őt főnökeitől kezdve mindenki, a ki ismerőseinek körébe tartozott.

A Könyvnyomdászok Szakköre, a melynek ő egyik alapítója volt, s a melyre élte fogytáig büszkén tekintett: azzal fejezte ki neki elismerését, hogy 1887 június 9-én tiszteleti tagjává választotta. 1896 novemberében pedig, jóemlékű Bauer I. M. halálával, ő lett a Grafikai Szemle főmunkatársa.

Temetésén, mely márczius 28-án délután volt, a szombat délutáni nem kedvező időszak és az újpesti távolság dacára is rendkívül nagy számban jöttek össze a megboldogult barátai, tisztelői, szaktársai.

Koszorút küldöttek: a nyomdász-segédek szervező bizottsága, a Pesti könnynyomda-részvénytársaság, az Athenaeum és a Franklin személyzete, a Könynyomdászok Szakköre és a Grafikai Szemle szerkesztője. A vallásos szertartás bevégezte után Tanay József a következő búcsúztatót mondotta:

Könnyező szemekkel, bánatos szívvel álljuk körül koporsódat és búcsúznak tőled, öreg bajtársunk, búszkeségünk: Firtinger Károly.

Egy rendkívül munkás, hasznos életpálya zárult le, a midőn szemeidet örök álomra hunytad, és mint az igazi katona, a munka katonája, úgyszólván a csatatéren, munkálkodás közben ejtetted ki kezedből fegyveredet, a tollat, melylyel oly sokat műveltél, alkottál, s a mely nem nyugodott meg kezvedben egész életed pályáján keresztül.

A míg mások napi munkájuk után pihenést, szórakozást kerestek és találtak, addig a te tudományszomjas lelked, a te mesterségedet szerető és nagyabecsülő szived, félrevonult és keresett, kutatott a régi nyomdászok dicsőséges multja után, és példákat tárt fel, buzditásul az új nemzedéknek, pályájuk szeretetére és annak előbbvitelére.

Ideális kollega voltál! Kész minden perczen mindenkinék szolgálatot tenni, a világért senkinek még gondolatban sem ártani, és helyen állani mindig, a mikor szükség volt — és hejh! pedig sokszor volt szükség — bölcs tanácsodra, nagy tapasztalataidra és fényes tehetségedre.

Híred messze túlszárnyalt a nyomdásztársadalmi körökön; barátságodat, ismeretségedet tudósok keresték és te mégis megmaradtál annak az egyszerű, szerény embernek, a milyennek mindig ismertünk.

Búszkeségünk voltál és örömmel vártuk örökké kutató elmédnek egy-egy újabb megnyilvánulását, minden egyes terméked után eltelve újabb várakozással a következők iránt. Fájdalom, ezen várakozásunkat most ketté törte, lerombolta a kérlelhetlen halál és ime! végső búcsúra kellett állanunk, jó öreg barátunk, koporsód köré.

A minta-férj és apa, a legideálisabb kollega, a tudás mestere nincs többé és keserves bánatunkban nem vigasztalhat immár más, mint hogy ha porlandó testét vissza is kell adnunk az anyaföldnek: szelleme, az ő fényes példája közöttünk marad, hogy lelkesítsen bennünket a további küzdésre, a további haladásra.

Menj tehát utolsó utadra, kedves barátunk; hálás szívvel veszünk tőled végső búcsút! Hasznos munkában eltöltött életpályád után pihenj meg békésen örök nyugvóhelyeden. Amen!

•••

A beszéd elhangzása után az Ébredés dalárda énekelte el Egressynek „Miért oly borús” kezdetű gyászdalát és azután megindult a hosszú gyászmenet megboldogult barátunk utolsó útjára, végső nyugvóhelyére...

A KÖNYVILLUSZTRÁLÁS FEJLŐDÉSÉNEK TÖRTÉNETE DIÓHÉJBAN.

(Felolvastott a Szakkör 1903. február 22-én tartott havi ülésén.)

(Vége.)

A fametszet helyettesítésére irányuló fölfedezések száma éppen nem volt csekély, de ezek ma már csaknem valamennyien feledésbe merültek; csupán csak a czinkográfia tartotta fenn magát, sőt — miután a fotográfia is feltaláltatott és a maratással foglalkozó művésznek segéd-társává vált — rendkívüli fejlettséget és fontosságot ért el.

Az illusztrációnak számos elődjére ma bővebben kitérni nem tartom gyakorlati jelentőségűnek, csupán egynéhányról, a melyekhez nagy reményeket fűztek, szándékozom nagyobb vonásokban megemlékezni. Ezek közé tartozott az *akrográfia* vagy *litotipográfia*-nak nevezett magasködedzés, a melynek előállításánál a litografiai köre zsiros festékekkel eszközölt rajzot oly magasan edzették, hogy erről betűanyagból kliséet leformálni, ezt a betűforma közé illeszteni és azza egyidejűleg nyomtatni lehetett. Ez az eljárás azonban sohasem járt kielégítő művészi eredménnyel és különösebb elterjedtségre nem is tett szert.

A *kemiglifianak* is nevezett *glifográfia* e század negyvenes éveiben jött alkalmazásba és nagyobb művek illusztrálására is használták, a nélkül azonban, hogy ezeknek diszél szolgálatot volna. Simára csiszolt rézlapot vékony fedőréteggel vontak be, ezen át karcolták bele a rajzot a rézlapba, a melyről aztán galvanikus rézfürdőben nyomható csapadékot készítettek, azonban ez sem érte el a fametszetnek sajátos kifejező erejét.

A *gelatinográfia* hasonló módon készül; ez kivitelének könnyű volta következtében itt-ott még ma is alkalmazásra talál. Előállításához sima czinklapot vagy tükörüveglapot használnak, erre kenik fel a fedőréteget és miután ebbe a rajzot bekarcolják és a kimélyített részeket hengeranyaggal kitöltik, a rajznak szép és hű reprodukcióját lehet elérni. Erről a gelatinlapról, ha előzőleg timsóval keménynyé és ellentállóbbá tétetik, igen tekintélyes példányszám nyomható. Gelatinográfiával jelzik még a részvények, sorsjegyek stb. előállítására szolgáló alnyomat-lemezeket is, a melyek úgy készíthetők, hogy papiros, gyapot- vagy vászonzövet, avagy más efféle egy üveglapra feszítetik és hengeranyaggal leöntetik.

Gipszográfianak nevezetett az az eljárás, ha a gipszből álló fedőrétegbe eszközölt rajz tömöntőkészülékben kiformáltatott, a mely esetben azonban a matriczák előállítására csak érczlapok voltak felhasználhatók.

A *grafotipiához*, mely az ötvenes évek végén sokat hallatott magáról, kezdetben ugyancsak nagy várakozásokat fűztek; ez egyes országokban csak szórványosan használtatott, azonban fölfedeztetésé-

nek hazájában : Amerikában, sőt Angliában is, nem jelentéktelen elterjedtségnek örvendett. Előállítására a következőképpen ment végbe: porított krétából hidraulikus nyomás által előállított erős krétalapra tollal eszközöltetett a rajz és pedig olyan vegyi tintával, melynek az a tulajdonsága volt, hogy a vele berajzolt krétaréteget annyira megkeményítette, hogy az szilárd maradt még akkor is, ha egy vizes kefével a rétegnek be nem rajzolt részei teljesen eltávolítottak is. Az ekként elkészített krétalapról azután gutta-perchára vagy viaszra lenyomatot vettek, hogy ez a galvanikus fűrdőben matriczául szolgáljon, a mely után a nyert csapadék a tipográfiai sokszorosítás céljára elkészítettet.

Sokszoros alkalmazásra talált az ötvenes évek elején egy úgynevezett *aranyaratási* eljárás, a melylyel a bécsi államnyomdában és több helyütt is meglehetősen kedvező eredmények értek el értékpapirok nyomásánál. Előállítása a következő, eléggé érdekes módon történt: Egy kisimított rézlemez aszfalttal, viasszal vagy maratóréteggel vonatott be, a melyre a rajz közvetlenül vagy pauszálás útján reávitetett; a rajz vonalai ezután tompa tű segítségével a fedőrétegbe oly mélyen belevájtattak, hogy a lemez mintegy megtisztítottnak tűnt elő. Ennek megtörténte után a lemez egy úgynevezett aranyfűrdőbe vitetett, a hol az arany a szabadabbá tett helyekre lecsapódott, hogy azokat a 40°-os vas-kloridoldatból álló maratóviznek támadásaitól, a melybe a rézlap a fedőréteg eltávolítása után vitetett, megóvja. A maratás a szokott módon eszközöltetett a kívánt eredmény eléréséig; a hosszadalmas eljárást kerülendő, nagyobb felületek a vésővel távolítottak el. Ez eljárásnál a fotográfiát is segítségül hívták és a negatívnek fényérzékeny aszfalt-rétegre való kopizálása, terpentinnel vagy benzinnel való előzetes kimosása, a fénytől nem érintett helyeknek bearanyozása és ismételt kiöblögetése által, mely után a maratás következett, egy mély- vagy réznyomatú lapot nyertek; ha ellenben ez eljárás-hoz egy fotográfiai pozitív alkalmaztatott, úgy a maratási művelet eredményeként egy magas-nyomatú, vagy könyvnyomatú lap állott elő. A rézlemez helyett mindkét esetben cinklemez is alkalmaztatható.

De mindezen eljárások, a melyeknek jegyzéke a felemlítettekkel még koránt sincs kimerítve, a fametszetet sem pótolni, sem háttérbe szorítani képesek nem voltak, annak daczára, hogy ezek egy-némelyikével jóval rövidebb idő alatt lényegesen olcsóbb illusztrációk voltak előállíthatók, mintsem ez xilográfiai úton lehetséges lett volna.

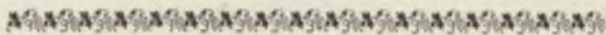
Mint már megjegyeztük, csupán csak a *cinkografía* — a melyhez a Gillot által 1850-ben Párisban föltalált, ma röviden gillotagenak nevezett panikografía is tartozik — bizonyult teljesen életképesnek és gyakorolt hátrányos befolyást a fametszetre, külö-

nösen pedig midőn feltaláltatott az eljárás, a melynek következtében a fotográfia és cinkmaratás segítségével a cinkografía rendkívüli tökéletesbülést érhetett el, mint *autotopia* a tipográfia illusztrálás terét végtelenül kiszélesítette.

A fotográfiával csaknem egyidejűleg találtatott fel a galvanoplasztika is, és e kettőből, meg a maratási eljárások fejlesztéséből egymásután állottak elő a különféle illusztráló művészetek és technikák, a melyeket ma a *fotomechanikai sokszorosító eljárások* gyűjtőnév alatt foglalhatunk össze és a melyek egyik-másika a könyvnyomtatás terén ma fontos szerepet játszik.

És hogy ha ezek, a mennyiben a tipográfiai illusztrációkról van szó, sohasem fogják a fametszet szerepét betölteni, mindazonáltal olyan fontosságra tettek szert, melynél fogva a grafikai művészet minden barátjának figyelmére és méltánylására teljes joggal számot tarthatnak.

László Dezső.

KÖNYVNYOMDAI LEMEZ-KÉSZÍTŐ ELJÁRÁSOK.

E néven lehetne legkifogástalanabban összefoglalni mindazokat az eljárásokat és mesterfogásokat, a melyek segédelmével a könyvnyomtató nyomtatásra alkalmas lemezeket készít, még pedig egyesegyedül önmaga, a nélkül, hogy valamely más, rokon iparág emberének segítségét venné igénybe.

Az ilyenféle eljárásoknak a száma jókora, s megismerésük manapság már annyira szükséges a mesterszedőre nézve, hogy a nélkül hivatásának egyáltalában nem felelhet meg.

Most még legtöbbször ugyan alapnyomati lemezek előállítására használatosak ezek az eljárások. Az alapnyomtatás ugyanis már jó ideje divatozik (már a múlt század negyvenes éveiből láttunk Landerer és Heckenast pesti nyomdájából származó alapnyomatos akcidens-munkákat), a legutóbbi időkben pedig éppenséggel nélkülözhetetlen kelléke lett a kiválóbb könyvnyomdai mestermunkáknak.

Hogy milyen népszerű és mennyire praktikus az alapnyomás, kitűnik abból is, hogy ha kétszines nyomtatványt kell előállítanunk, az egyik színt rendszeren alapnyomat készítésére használjuk föl, s csak egy szín marad a szöveg nyomtatására. Az alapnyomat készítése — föltétve, hogy nem nagyon komplikált — alig kerül több időbe, mint a második forma megszedése, s az alapnyomatos munka hatása többnyire nemesebb és harmonikusabb, mint az olyan munkáé, a melynek nincs ugyan alapnyomata, de a szöveg kétszínű.

Az alapnyomással anyag és technika tekintetében szorosán összefügg a modern könyvnyomtatónak az

az eljárása, a mikor — hogy elkerülje a betűöntők produktumainak sablonosságát, s hogy bizonyos tekintetben eredeti nyomtatványt állítson elő — maga igyekszik nagyobb ornamentumait megtervezni s azokról nyomtatólemezt készíteni.

Hogy a könyvnyomtató a maga-csinálta lemezeket miképpen használja föl, alapnyomtatáshoz vagy határozott színekkel nyomódó ornamentumképen: már csöppet sem lényeges kérdés. A különbség a kétfajta lemez készítése között csak a kézi ügyesség kisebb-nagyobb voltán mulik, a mennyiben a sötét színekkel nyomódó pozitív képű nyomtatólemez előállítására legtöbbnyire bizonyos művészi érzéket és technikai készséget igényel, nem úgy mint a halvány színekkel nyomódó alapnyomati lemezeké, a miket rövid gyakorlat után bármelyik inasgyerek is bátran megcsinálhat.

A lemezkészítő eljárásoknak, illetőleg a hozzájuk használt anyagoknak se szeri se száma. A találékony könyvnyomtatók minden elképzelhető anyaggal megpróbálkoztak immár, s mai napság is alig múlik el hónap, hogy valami új alapnyomtató lemezt vagy klisékészítő eljárást ne szabadalmaztatnának. Hát még mennyi a régiektől csak egyben-másban eltérő ama sok eljárásnak a száma, a mit nem szabadalmaztatnak? Ezek legtöbbje feltalálójával egyetemben elfelejtődik, pedig akadhat köztük talán olyan is, a mit érdemes volna köztudomásúvá tenni.

A könyvnyomdai lemezkészítő eljárásokat négy csoportba lehetne legkönnyebben fölosztanunk. Ezek elsejébe tartoznának azok az eljárások, a melyek a vésésen, illetőleg a karczolótüvel való munkán alapulnak. Számuk jókora; hogy csak néhányat említsünk meg közülök, ide sorozható a Mäser-, Hentschel-, Weber-lemezekbe való vésés, a kartonmetzés, a fa-, ólom-, czelluloid- és linoleum-lemezek vésése stb.

A második csoportba sorozhatnók azokat a klisékészítő eljárásokat, a melyeknél a stereotipia segédelmével állítunk elő könyvnyomdai nyomtatólemezt. Ide tartozik a tachitipia, a Mäser-lemezről való stereotipáló sokszorosítás, a mintázott papirosról való stereotipálás, a gipszbe karczolás és annak leöntése; a kaosztipia, szelenotipia stb., meg néhány dombornyomásos eljárás.

A harmadik csoportba tartoznak azok az eljárások, a melyeknél a klisé előállítása a galvanoplasztika, kémia vagy fotokémia segédelmével, de maratás nélkül történik. Ilyen is van egynéhány.

A negyedik csoportba sorozzuk a marató eljárásokat, mint például a közönséges czinkográfia, a czelluloid- és betűfém-maratást.

Az eddig elősorolt eljárások mindegyikének megvan a maga praktikus értéke, de csak bizonyos körülmények között. Az ügyes mesterszedőnek már most ezekkel a körülményekkel kell számolnia, ha

arról van szó, hogy valamely munkájához alapnyomtatot, keretet, vignettát vagy más egyebet állítson elő.

Ha arról van szó, hogy minő eljárással készítsük kliséinket, alaposan kell ismernünk azok jó meg rossz oldalait. Csakis ezeket jól ismerve, s alapos megfontolás után térhetünk át tervezetünk megvalósítására, a nélkül, hogy fiaszkótól kellene tartanunk.

Igy, mielőtt elhatároznók, hogy micsoda eljárás segédelmével állítsunk elő valami alapnyomtatólemezt, vignettát, vagy egyebet, tudnunk kell:

1. mekkora az illető lemez anyagának nyomásbirósága?

2. nem töredeznek-e ki az esetleg nyomtatás közben?

3. nem nyúlik-e meg az a reánehazedő nagy nyomás következtében?

4. ha színesen nyomtatunk róla, érvényesül-e a festék a maga egész briliánságában?

5. egyáltalában nyomtathatunk-e róla világosabb festékekkel?

6. nincsen-e reá a nyomtató festéknek, firnásznak stb. kémiai bontó hatása?

7. mennyibe kerül a nyomtatólemez anyaga?

8. mennyibe kerülnek a lemez előállításához szükséges egyéb szerek meg anyagok?

9. mekkora munkaidőt rabol el a mesterszedőtől a lemez előállítása?

10. elkészíthető-e a lemez pusztán házilag, bármely kisebb nyomdában is?

Mindezeknek alapos tudása már azért is nélkülözhetetlen a könyvnyomtatóra nézve, mert tájékozatlansága esetleg nagyon megboszulhatja magát.

Tegyük fel, hogy valami vastagvonalos ornamentummal díszített, czéget hirdető kártyát akarunk 15.000—20.000 példányban nyomtatni. Az ornamentum nyomdánkban nincs meg s ezért hirtelenében rá gondolunk alapnyomtatólemezeink legnépszerűbbikére, a Mäser-lemezre, s hosszú, fáradságos munkával belevéssük a kívánt ábrázolatot, s aztán nyomtatunk róla vígan. Igen ám, de a második vagy harmadik ezernél, talán már az ötszázadik példánynál is, kipattanik a klisénkéből egy darabka s meg kell állítanunk a gépet, hogy a lemezt nagy ügyelbajjal kifoltozzuk. Alig hogy helyrehoztuk a hibát s alig nyomtatunk ismét egy két száz példányt: a baj megismétlődik. A lemez mindjobban töredezik, utóvégre már a foltoztatás sem lehetséges s új lemezt kell vágnunk. Közben a gép persze áll s így a mi különben is kezdetleges kidolgozású Mäser-lemezes ornamentumunk közvetve akkora összegbe kerül, hogy annak egy harmadáért kifogástalan, nagy nyomásbiróságú és hosszú ideig használható czinkográfiai klisé-t csináltathattunk volna.

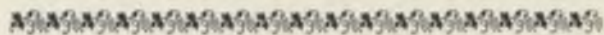
Vegyünk egy másik példát, olyat, a mely meg lehetőszen gyakori még manapság. Valami világos rózsaszín alapnyomtatot akarunk készíteni s mert

könnyen hozzájuthatunk: betűmagasságú ólomlemez veszünk hozzá. A lemezt kellő nagyságra körülgyalulva s a rajzot belevésve, megkezdjük a nyomtatást. De csudálatos, a festékkerés kifogástalan volta, s a festékező szerkezet meg a hengerek tökéletes tisztasága mellett sem tudunk róla tisztán nyomtatni. Megállítjuk a gépet, megmossuk a lemezt alaposan s újra kezdjük a nyomtatást. Hús-huszonöt példány nyomása még csak sikerül, de azontúl már megint csupa maszat, csupa folt a lemez is, meg a nyomtatvány is. Ha aztán nagy kinnal végre mégis kinyomtattuk a példányszámot: látjuk, hogy a nyomtatványon remélt hasznót tönkre tette az a hibánk, hogy nem ismertük az ólomlemeznek bizonyos színek nyomtatásakor megnyilatkozó tulajdonságát. Azt tudniillik, hogy az ólom a festék bizonyos alkotórészeivel keveredve, kémiailag megbomlik, s új anyagot alkot.

Szélteben látunk manapság olyan Mäser- vagy celluloid-lemezről nyomtatott alapnyomatokat is, a melyeknek mintázata visszatérő, vagyis az alapnyomat egész rajza egyforma apró gömböcskékből, vagy más valamiből áll. Az ilyesminek előállításakor követjük el a legtöbb hibát. Sokszor 10—12 óra hosszat is véssük, kapargáljuk a Mäser- vagy celluloidlemez, pusztán azért, hogy egy olyan alapnyomat lemezünk legyen, a melyet más, például stereotipáló eljárással tökéletesen kifogástalanul, hasonlíthatatlanul pontosabban, talán negyedrészt annyi idő alatt is megcsinálhatnánk.

Novák László.

(Folytatása köv.)

NÉHÁNY SZÓ A HELYSÉGNÉVTÁRAK ÉS HASONLÓ TERMÉSZETŰ MUNKÁK SZEDÉSÉRŐL.

Tisztelt Szerkesztő úr! Engedje meg, hogy a Grafikai Szemlében Vagács Mihály urnak köszönetet mondjak, a miért a Magyar Nyomdászok Évkönyvében megjelent cikkem egyik részét figyelemre méltatta és hogy még ezen felül fáradságot sem kimélt cikkemnek a Gr. Sz.-ben néhány sort szentelni.

Szives érdeklődése azonban nemcsak köszönetet érdemel, de azt is, hogy megismertessem a rendszerrel, melyet követni, és a czéllal, melyet cikkemmel elérni akartam. Vagács úr fejtegetéséből azt látom, hogy ezt félreértette. Megengedem, hogy azért, mert abból a kisebbített darabka példából, mely a Ny. Évk.-ben jelent meg, nem igen igazodhatott el. De a Ny. Évk.-nek sem az alakja, sem a tere nem engedte meg, hogy példaképpen egy eredeti hasábot közölhettem volna.

Nagyon lekötelezne tehát t. Szerkesztő úr, ha a mellékelt hasábnak, mely a szóban forgó mű 297. oldalának egyik fele, eredetiben helyet szorítani méltóztatnék. A Gr. Sz. alakja azt inkább megengedi és ezzel, azt hiszem, szolgálatot tenne az érdeklődőknek.

- Mocsár** △ Liptó vm., lv. Liptó-Szent-Miklós 3:39, up. Liptó-Szent-Miklós, ut. Liptó-Szent-Miklós.
- Mocsár** △ Máramaros vm., lv. Máramaros-Sziget 6:35, up. Máramaros-Sziget, ut. Máramaros-Sziget.
- Mocsár** △ Maros-Torda vm., lv. Szász-Régen 13:61, up. Görgény-Szent-Imre, ut. Görgény-Szent-Imre.
- Mocsár** △ Nógrád vm., lv. Nógrád-Ludány 2:20, up. Nógrád-Ludány, ut. Nógrád-Ludány F
- Mocsár** △ Szilágy vm., lv. Égerhát 5:45, up. Égerhát, ut. Égerhát F
- Mocsár** ⊖ Ung vm., lv. Szürthe 12:23, up. Nagy-Kapos, ut. Nagy-Kapos.
- Mocsár** ⊖ Zemplén vm., lv. Nagy-Mihály 2:87, up. Pazdics, ut. Nagy-Mihály.
- Mocsár** △ Zólyom vm., lv. Besztercebánya 28:48, up. Motyók, ut. Besztercebánya.
- Mocsári** △ Vas vm., lv. Vámos-Család 3:07, up. Urai-Ujfalu, ut. Répcze-Lak.
- Mocsárka** △ Bereg vm., lv. Beregszász 31:50, up. Bereg-Kövesd, ut. Beregszász.
- Mocsármány** ⊖ Sáros vm., lv. Kende 2:41, up. Kende, ut. Sóvár.
- Mocsárnyicza** △ Sáros vm., lv. Kapi 17:50, up. Kükemezó, ut. Girált.
- Mocsáros** ⊖ Krassó-Szörény vm., lv. Jablonicza 47:88, up. Dalbosecz, ut. Bozovics.
- Mocsáros** △ Heves vm., lv. Nemti 6:55, up. Nemti, ut. Mátra-Mindszent F
- Mocsáros** △ Nógrád vm., lv. Pásztó 18:86, up. Szent-Iván, ut. Pásztó.
- Mocsáry** △ Borsod vm., lv. Eger-Farmos 4:01, up. Eger-Farmos, ut. Eger-Farmos F
- Mocsirla** ⊖ Bihar vm., lv. Bokszeg-Beél 12:71, Tenke 33:44, up. Beél, ut. Beél.
- Mocsolád** ⊖ Baranya vm., lv. Mágocs 2:69, up. Mágocs, ut. Mágocs.
- Mocsolád** △ Baranya vm., lv. Mágocs 1:64, up. Mágocs, ut. Mágocs.
- Mocsolád** ⊖ Somogy vm., lv. 2:19, up. pu., F
- Mocsolya** ⊖ Sáros vm., lv. Kis-Szeben 6:96, up. Jernye, ut. Kis-Szeben.
- Mocsolya** △ Szabolcs vm., lv. Mária-Pócs 4:55, up. Mária-Pócs, ut. Mária-Pócs F
- Mocsolya** ⊖ Szilágy vm., lv. Ökörítő 4:70, up. Balla, ut. Szilágy-Balla F
- Mocsolyás** △ Kis-Győr, Borsod vm., lv. Keresztes-Nyárad 16:58, up. Sály, ut. Mező-Keresztes, Borsodmegye.
- Mocsolyás** △ Járdánháza, Borsod vm., lv. Ózd 13:21, up. Arló, ut. Ózd.
- Mocsolyás** △ Nádasd, Borsod vm., lv. Ózd 14:03, up. Nádasd, ut. Ózd.

Ha eme kívánságom teljesül, másra már aligha van szükségem, mint a Ny. Évk.-ben megjelent cikkem néhány sorát kivonatossan intézni. Ime:

„... A helyes iránti érzék azonban mégis megütözik, a midőn a szorosán együvé tartozó jelzőket (up. = utolsó posta, ut. = utolsó távirtda stb.) és helységneveket elszakítva találja. Szinte idegessé teszi az embert, ha a sor végén elárulva látja az ut., up.-t, míg a hozzávaló helységnevet a túlsó oldalon kell keresnie.

... Így lennének a helységek is legnagyobb részt a távolságot jelző számtól megszakítva. Ha valahol, úgy az ilyféle könyvben feltétlenül arra kell törekednünk, hogy az együvé tartozó dolgok egymás mellett maradjanak, hisz az ily könyveket nem olvasuk folytatólag, hanem csak akkor ütjük fel, ha benne valamit keresünk. Kellemetlen most már, ha a helységet, vagy várost megtaláljuk és a többi adat után kutatni kell. Ha tehát ezt ki akarjuk kerülni, rendes módszer szerint a sorokat kell vagy összehuzni, vagy kikergetni és az egyes szavakat jól-rosszul elválasztani. De hogy ez mennyi bajt okoz, azt mindnyájan tudjuk. A létező e fajta könyvekben nem is találjuk másképp. Egy kis szépséghiba árán — ha ugyan ennek mondhatjuk — sikerült, véleményem szerint, az összes bajokon segíteni... Úgy segítettem ugyanis, hogy azon sorokat, melyekbe még csak az ut., up., stb. fért volna bele, hátul üresen hagytam és így a sor rövidebb maradt. Már most nemcsak a helytelen elválasztást kerültem ki, hanem a szedésnél sok időt takarítottam meg, a mennyiben a megmaradt ürt egy helyen tölthettem ki, illetve nem volt szükséges a sort összehuzni vagy kihajtani, a mivel azt is elértem, hogy a szavak közt jórészt egyforma beosztás, egy fél-négyzet van.

A szemnek és érzéknek pedig szinte jól esik, hogy együtt látja mindenhol a jelzőt a helységgel. Hogy hátul a sorok nem egyformák, ez kevesebbet ront, mert minden második sor amugy is kimenet; a rövidebb sorok is kimenetnek látszanak, de ott vessző jelzi, hogy van még folytatása.“

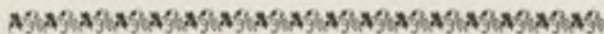
Ha már most V. úr ezt a kivonatot figyelmesen átolvasni és a lenyomatott hasábot megtekinteni szives lesz, akkor nem fogja oly szerencsétlennek tartani azt a rendszert, melyet követtem és melyet indokainál fogva ajánlani bátorkodtam.

A mit V. úr megoldásként ajánl, szószerint: „ha a sorban előforduló rövidítésből a vm. vagy lv.-t kiszedjük, teljes sort nyerünk és így az együvé tartozó szavak is egymás mellé kerülnek“ — bocsásson meg, teljesen érthetetlen. Azt vagyok bátor kérdező, hogy mit tenne a lenyomatott hasábon található Mocsárka helység sorában fenmaradó 8 és a többi sornál fenmaradó 10—12 pontnyi ürrrel? Mit használna ebben az esetben, ha az lv. (legkö-

zelebbi vasut), vm. (vármegye), vagy up. (utolsó posta) ki volna szedve?

Eltekintve attól, hogy az ilyféle művekben nem lehet a már előre megállapított és a jelmagyarázatban feltüntetett jelzőket hol kiszedni, hol rövidíteni — amint ezt már a Gr. Sz. szerkesztősége helyesen és szakszerűen megjegyezte, — a fenti kérdésre semmiképp sem tudom a választ megtalálni, mert oda bizony, ha kiszedi az említett rövidítéseket, még nehezebben tud valamit behozni. Az up. belefér a 8 pontos ürbe, ha a sort kissé még összehuzzuk, de hogy mit kezdene a kiszedett szavakkal, igazán nem tudom. Ha pedig ez up.-t szedjük bele, vagy ha kissé több hely van és elválasztjuk szokás szerint jól-rosszul a helységneveket, pl. Be-reg, Ten-ke, Ter-nye, és nem törődünk azzal, hogy mennyi bajunk van ezzel és a sorok összehúzásával, illetve kihajtásával, hogy mennyi időbe kerül és mily csunya és rossz ez, akkor természetesen vitának nincs helye, hanem dolgozunk sablonszerűen mint a gép és nem fog a fejünk fájni. Csak ha egyszer valamely külföldi könyvben fogunk ily újítást találni, akkor az eszme és rendszer kitünő lesz.

Heller Ignác.

A MI LEGUJABB ORTOGRÁFIÁNK.

Wlassics miniszter a múlt hónap közepe táján a rendelkezése és vezetése alatt álló iskolák számára szabályzatot adott ki, a melyben — a mennyire lehetett — egyszerűbbé és következetesebbé teszi a helyesírási szabályokat, azonkívül gondosan megállapított szójegyzékben ad utasítást a kétes esetekben való eljárásra, különösen pedig az idegen eredetű szókra nézve iparkodik pontosabb határt szabni a magyaros és az idegenszerű írásmód között.

A helyesírási rendelet története röviden az, hogy a miniszter 1899 nyarán — a Népnevelők Egyesületének memorandumában kifejtett okok alapján — megbizta Simonyi Zsigmond egyetemi tanárt egy az iskola érdekeinek megfelelő szabályzat tervének kidolgozásával. Mikor Simonyi e munkával elkészült, a miniszter azt az országos közoktatási tanácsnak adta ki véleményezés végett. A tanács aztán a legelőkelőbb szakkörök bevonásával az Akadémia szabályai alapján megszerkesztette azt a szabályzatot, a melyet a miniszter most rendeletileg kötelezővé tett.

Volna tehát olyan új ortográfiai rendszerünk, a mely a mostani általános fölfogással talán a legjobban egyezik meg valamennyi közül. Ha valakinek, hát a nyomdászembernek szívből kellene örülnie ezen.

Mert bizony csak a könyvnyomtató igazán a megmondhatója: hányféle magyar helyesírás van a világon. Talán nem tévedünk nagyot, ha azt mondjuk,

hogy manapság minden kaputos embernek vannak bizonyos ortográfiai elvei, a mikhez körömszakadtáig ragaszkodik.

Könnyű neki: se haszna, se kára belőle.

De már a könyvnyomtatót anyagi tekintetben is igen érzékenyen érinti a dolog. A szegény számoló szedőtől a dúsgazdag nyomdaigazgatóig nincsen könyvnyomtató, a ki valaha kárát ne vallotta volna ortográfiánk zürzavarosságának.

Szinte mulatságos elhallgatni azokat a terminusokat, a mikkel a könyvnyomtató az ortográfiának ilyen vagy amolyan voltát jelzi. Megkülönböztetünk „egészen hosszú“, „hosszú“, „félrövid“ meg „egészen rövid“ ortográfiákat, a szerint tudniillik, hogy a magánhangzók nyujtott voltát mennyire tüntetjük ki a nyomtatásban. Van azután „czés“ meg „czézés“ helyesírásunk, a szerint, hogy *cukrot* szedünk-e vagy *czukrot*.

Az idegen szavakat igen sok író kivánságára fonetikusán szedjük, vagyis úgy, a hogy kiejtjük azokat. Mások azonban az etimologikus írásmódhoz ragaszkodnak, vagyis a latin szavakat *c*-vel, *s*-sel, *t*-vel stb. írják, a görög eredetű szavakban azonban megtartják a *k*-t. Az etimologikus írásmód követőinek egy része azonban nincs tisztában a szavak etimológiájával, s úgy segít magán, hogy az összes idegen szókat, tehát a görögöket is, *c*-vel írja.

Ezeknek az általános rendszereknek keretén belül még egyes magyar szavakra vonatkozó számtalan kérdéssel kell a szegény könyvnyomtatónak küzdenie: mikor szedjen *akit*, mikor *a kit*; mi van a szerzőnek a szájaize szerint: az *ép ügy*, az *épp ügy*, az *éppügy*, avagy az *éppügy-e*, stb. stb.

Kár is tovább vesződni ortográfiánk bonyolódottságának bizonyítgatásával. Tudjuk, érezzük azt mindnyáján.

A kérdés az: remélhetjük-e, hogy Wlassics miniszter rendelete következtében egységes lesz az ortográfiánk? Erre kellene könyvnyomtatói tapasztalataink alapján megfelelnünk.

Mi azt hisszük, hogy az új ortográfiai szabályzat — bárminő üdvös volna is az különben — csöppet sem fog hozzájárulni ortográfiánk egységessé tevéséhez, legalább addig nem, a míg az pusztán csak az iskolák meg iskolakönyvek számára lesz irányadó. Sőt éppen ellenkezőleg: az lesz az eredménye, hogy nekünk könyvnyomtatóknak meggyűlik majd a bajunk még egy újabb, a tanítás vezető férfiaitól szigorúan megkövetelt helyesírási rendszerrel.

Mert gondoljuk csak meg jól: milyen csekély százalékát teszik az iskolakönyvek meg a kultuszminiszterium hivatalos nyomtatványai annak a tömörnek nyomtatott dolognak, a mit esztendőről-esztendőre hatóságoknak készítünk. Már most mit ér az, ha a kultuszminiszterium munkáinak megvan a

maguk egységes, hivatalosan megállapított ortográfiája, a rengeteg sok egyéb állami meg hivatalos nyomtatvány ortográfiája pedig az irodatisztek stb. kénye-kedvére van bízva.

Az igaz, hogy az új szabályzatnak van bizonyos nevelő hatása: tanuló ifjúságunk apródonkint megszokja az új ortográfiát, s az szinte a véérébe megy át. De mire ez a generáció abba a sorba kerül, hogy ezt az ortográfiai meggyőződését a való életben értékesítse: sok viz folyik le a Dunán. Talán az unokáink látják annak valamely hasznát: azt tudniillik, hogy ortográfiánk közeledik az egységesség felé.

Pedig olyan könnyű volna a dolgon segíteni: egyszerűen követnünk kellene a németek példáját. Tudunkkal az újabban revideált hivatalos német helyesírás nem pusztán az iskolakönyvekre meg kultuszminiszteri kiadványokra kötelező: hanem ragaszkodnia kell hozzá minden ottani hatóságnak.

Ha a miniszteriumok mindegyike követné Wlassics miniszter példáját, s összes hivatalaira meg kiadványaira nézve kötelezőnek jelentené ki a most kiadott szabályzatot, akkor volna csak annak igazán értelme. Addig aligha!

Novicius.

Az akadémiai és a kultuszminiszter helyesírási szabályzatának eltérő pontjai a következők:

1. Az idegen szók írása:

Az Akadémia szerint az idegen eredetű szók részint meghonosodtak, részint pedig valóságos idegen szók. Magyarosan csak a meghonosult idegen szókat írjuk, a valóságos idegen szók közül pedig csak azokat, melyek nem latin-írású nyelvekből vannak véve.

A közoktatási miniszterium és a közoktatási tanács által elfogadott Simonyi-féle tervezet szerint ne alkalmazunk idegen szót, ha van a fogalomra helyes magyar kifejezés. Ha azonban mégis kell egyes idegen eredetű szókat használni, írjuk azokat magyarosan, a mennyire megszokott hangjainkkal és betűinkkel kifejezhetjük.

2. A *cz* helyett a szabályzat szerint *c* irandó, bár a miniszter szerint nem hibáztatható a *cz* sem.

Ismeretes, hogy az Akadémia azért döntött a *cz* mellett, hogy így a magyar szó az idegen és *c*-vel írott szóval szemben feltűnőbb legyen. Simonyi szerint az idegen szókat is magyarosan írva, elesik ez a megkülönböztetés. S ezenkívül a rövideg és a történelmi szempont is a *c* mellett van. Itt említjük fel kuriózumképpen, hogy az egyik fórum a történelmi szempont mellett még a Gönczy-féle ábécét is felhozta a mellett, hogy a *c*-t már használták a régi iskolakönyvek is. Pedig tudnivaló, hogy az ábéczés könyvek csak módszertani lépésőnek használják eleinte a *c*-t, azután a *cz*-ét.

3. Az aki, ami, amely egybeírását is kimondja a szabályzat, hozzátéve, hogy nem hibáztatható a különírás sem. Az Akadémia a legjobb írók példájára külön íratja és Simonyi a több szóból álló névmások és a vonatkozó névmások összeírásának példájára kívánta az egybeírás.

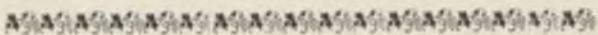
4. Elrendeli a miniszter a kettős betűk egyszerűsítésének kiterjesztését a ragos alakokra is. Simonyi szerint az egyszerűsítés elve kívánja, hogy az írásunkra nézve terhes kettős mássalhangzókat ne halmozzuk. E szerint az írás ez lesz: vesszen, asszonnyal, leánnyal. Csak szótagelválasztás esetén írjuk ki a kettős betűknek mindkét betűjét.

5. Összeírta a miniszter az ilyen szavakat is: éntőlem, őbenne stb. Bár itt is kimondja, hogy az elválasztás sem hibáztatható.

6. Egyébként a miniszter hangsúlyozza, hogy az Akadémia helyesírási szabályain alapul az ő szabályzata.

7. A német helyesírással nézve a miniszter elrendeli az egységes osztrák-német helyesírási egyezményt.

8. Átmeneti intézkedésül a miniszter mind a német, mind a magyar helyesírás szerint irt tankönyvekről elrendeli, hogy öt év alatt alkalmazkodjanak az új szabályzathoz.

VEGYESEK.

Mellékleteink. Első mellékletünket a Korvin testvérek fővárosi nyomdaczég szivességének köszönjük. A kiváló nyomdaczég e melléklettel csak mindennapos munkáinak egyik, találmányra kivett példáját akarja bemutatni. De még ebből az egyszerű kétszínnyomásos körlevélből is meglátszik, mennyire szívén viseli a cég a könyvnyomdai iparművészetnek a kultiválását. Ennek még nagyobb bizonyítékát adja a cég abban a nyomtatványgyűjteményben, a melyet szerkesztőségünknek beküldött s a melynél eklatánsabbul nem is bizonyíthatta volna szakszeretétét. Pompás, eredetiség és szépség tekintetében egyaránt kiváló munkák vannak köztük. A mi különösen meglepett bennünket: képviselve látjuk bennök a legmodernebb amerikai betű- és ornamentumanyagot is, a minek a megszerzése pedig jelentékeny pénzáldozattal járhatott. — Másik mellékletünk a Monoline szedőgép reklámlapja s a Pesti könyvnyomda-részvénytársaság nyomdájában készült.

Lapunk főmunkatársául jelen számunktól kezdve *Novák László* szaktársunkat volt szerencsénk megnyerhetni, kinek szakirói neve és szakavatott tolla sokkal ismeretesebbek közönségünk előtt, semmint hogy azokat külön méltatnunk kellene; legyen szabad azonban őt e helyen olvasóink nevében is üdvözlönnünk, azon reményünket fejezve ki, hogy kipróbált tehetségével lapunknak sokáig erős oszlopa maradjon.

Május hónaptól kezdve a nyári időnyben nem tart a Szakkör havi felolvasó üléseit, tapasztalatból tudván, hogy szaktársaink szivesebben keresik a szabad jó levegőt és éltető zöldtet, a mi csak természetes az egész heti egészségtelen nyomdai levegő kénytelen szívása után. — A körhelyiség azonban ezután is minden vasárnap délelőtt 9–1 óráig nyitva áll tagjainak részére, s gondoskodva van, hogy körgazdáink egyike mindig helyt álljon a mondott időben.

Közgyűlés. Az április 5-én megtartott közgyűlés igen élénk látogatottságnak örvendett, a mi ismét egyik újabb jele a Szakkör iránt folyton fokozódó érdeklődésnek. A napirend letárgyalása higgadt mederben folyt, azonban egyik-másik pontnál élénk eszmecsere fejlődött ki.

A választások nagyobb hullámokat nem vertek föl, mert az egyes üzletek házi pénztárosai eleve megállapodtak a választandók személyében; a megválasztottak azonban ambíciót meríthetnek a rájuk esett szavazatok nagy számából.

Firtinger Károly nagynevű elhalt tagtársunknak közadakozásból siremléket óhajtott állítani a Szakkör. A választmány indítványára a közgyűlés elhatározta, hogy e célra országos gyűlést indít, s mint első adakozó mindjárt 50 koronát meg is szavazott a siremlékre. Az új választmány már foglalkozott e határozattal és május elején szíjjel fogja küldeni a felhívást és iveteket. Biztosan hiszszük, hogy e mozgalmat fényes eredmény fogja koronázni és felejthetetlen halottunk sírját nem-sokára hozzá méltó siremlék fogja díszíteni.

Módosított alapszabályainkat e héten terjesztette föl helybenhagyás végett körünk elnöksége, s miután a változtatások inkább célszerűségi természetűek, lényeges elvi új megállapodások pedig alig vannak benne, remélhető, hogy a helybenhagyás nem fog sokáig késni.

Tanonczaink részére utóbbi rendes közgyűlésünk a Szakkör kiadványaira nézve 25%-os árengedményt engedélyezett. Felkérjük tehát t. házi pénztárosainkat, hogy ezen körülményről az üzletükben lévő tanonczokat világosítsák föl és a Grafikai Szemlére vonatkozó esetleges előfizetéseket (egy évre 3 korona, félévre 1 korona 50 fillér) részletekben is fogadják el tőlük. A tanonczok lapunkból az egyes példányokat is 40 fillér helyett 30 fillérért kaphatják kiadóhivatalunkban.

Lovag Falk Zsigmondot, lapunk egyik nemes pártfogóját, a Pesti könyvnyomda-részvénytársaság elnöki igazgatóját súlyos csapás érte; hitvese, született Dirnhuber Leopoldina úrnő e hó 3-án, hosszas szenvedés után elhunyt. Gyászában számos tisztelője osztozik.

Pfeifer Károly, a Pallas igazgatója e hó 2-án, Meránban 33 éves korában meghalt.

Augenfeld M. Miksa szaktársunk egy új szakkönyvet ad ki, melynek czime lesz: *A mesterszedés*, gyakorlati utmutatók a mestermunkák szedéséhez és nyomásához. Szerző könyvére vonatkozólag a következő felhívást bocsátotta ki: Főnökömnek, Kner Izidor gyomai nyomdatulajdonosnak jóakaratóból ez év július-augusztus havában a mesterszedés (accidentia) minden csinját-binját tárgyaló szakkönyv fog megjelenni. E könyv nemcsak a már többször pályadíjat nyert munkáim nyomán ismeretett történelmi fejlődését fogja tartalmazni a modern tipográfiai diszítésnek, hanem kiválóan és körülményesen tárgyalja a divatos mesterszedés minden ágazatát. Hasznos segédkönyv akar ez lenni úgy a gyakorlott, mint a kezdő munkásnak, miért is a nyomdászati rajzot és a ma már annyira nélkülözhetetlen alapszűrészt mindenféle anyagba olyan módon ismertetem, hogy ennek alapján az könnyen elsajátítható legyen. E szakkönyv számos ábrával, szedésmintákkal és műmellékletekkel bőven ellátva, ez év nyarán, mintegy 7–8 iv tartalommal fog megjelenni. Diszes, szakszerű kiállítását illetőleg elég biztositott a Kner-nyomdának szakkörökben kellek méltányolt jó hirneve. Daczára tartalmas voltának, a mű előfizetési ára csak egy korona; azért szabtam ilyen jutányosra, hogy mindenkinek lehetővé tegyem annak megszerzését. Megjelenés után a mű valamivel drágább lesz. Igen kérem a t. szaktársakat a gyűjtés körüli szives fáradozásra; a t. főnök urak pedig tanonczainknak ezen könyvvel hasznos és célszerű ajándékot nyújtanak. A t. gyűjtőknek tiz példány után tiszteletpéldánnyal szolgálók. Nagyon kérem a megrendelt példányszámokat mihez tartás végett mielőbb levelezőlapon velem tudatni.

A t. előfizetők kényelmére a gyűjtőivet öt heti 20 filléres részletekre osztottam be. Az előfizetési pénzeket kérem alábbi címre megküldeni. A könyveket bementve küldöm. B. jóakarátát kéri, szaktársi üdvözléssel Gyomán (Békésmegye), 1903. április hóban Augenfeld M. Miksa.

A Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők segélyező egyesülete a napokban adta ki XLII. évi jelentését és zárszámadásait. Az 1902-ik esztendő egyik legfontosabb eseménye az, hogy a fővárosban november hóban árszabálymozgalom volt, a minek következtében a válaszmány a mozgalom tartamára — alapszabályszerűen — beszüntette a munkanélküli segély kifizetését. Az egyesületnek, a melyhez a pozsonyi egyesület még mindig nem csatlakozott, összes vagyona 334.632 korona 72 fillér, a tagok száma pedig 3559, a mi az 1901. évi 3532 taglétszámmal szemben csak 27 főnyi szaporodást mutat. Bevétel: 228.250 korona 63 fillér. Kiadás: 211.079 korona 92 fillér. Az egyesületnek negyvenkét év alatt 6,850.287 korona 14 fillér összfordalma volt, mely hatalmas összegből a betegek, rokkantak, özvegyek, árva gyermekek és utasok segélyezésére, temetkezési költségek fedezésére és egyéb kiadásokra 3,095.737 korona 17 fillért fordítottak.

Uj lapok. *Felsőmagyarországi Napló* czimen márczius hóban új napilap indult meg Kassán. — A *Fővárosi Lapok* megint gazdát és alakot cserélt. Tarnóczy Gusztáv most a tulajdonosa, alakja pedig olyanforma lesz, mint a Jövendő, vagyis tizenhatodretű könyv alakjában fog megjelenni. Terjedelme hetenkint mintegy 80 oldal lesz.

Ex-libris-kiállítás. Az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum még e hónapban ex-libris-kiállítást rendez. A kiállításra, a mely az első ilyen kiállítás lesz, gazdag anyag gyűlt egybe; a magyar gyűjtőkön és könyvtárakon kívül részt vesznek a kiállításon a külföld ismert nevű gyűjtői is. A legnagyobb érdekessége a kiállításnak, hogy a magyar ex-librisek ez alkalommal először vannak összegyűjtve. A pozsonyi Peilubes János-féle 1550. körül készült legrégebb magyar ex-libristől kezdve összesen 400 magyar könyvgyűjtő-jelvény lesz a kiállításon, a melyek közül 300 régi, 100 pedig modern magyar művészek alkotása. Mihelyt a kiállítás illusztrált katalógusa elkészül, az igazgatóság kitézi a kiállítás megnyitásának idejét.

A Nemzeti Szalon grafikai kiállítása. A Photo-Club nemzetközi fényképészeti kiállításának bezárulta után a Szalon igazgatósága nagyszabású rajz-, akvarel- és grafikai kiállítást rendez. A kiállításra már eddigelé több száz bejelentés érkezett legkiválóbb mestereinktől, a fiatal nemzedék tagjaitól, sőt a külföldön élő magyar művészek részéről is. A grafikai kiállítás e hó végén nyílik meg és körülbelül egy hónapig maradt nyitva, néhány nappal utána megnyílik a Szalon nyári tárlata.

Magyar Iparművészet. A magyar iparművészeti társulat lapjának, a Magyar Iparművészetnek márcziusi száma is megjelent. A számos képpel s egy művészi nyomású színes melléklettel díszített vaskos fűzetben Divald Kornél, saját kutatásai alapján, behatóan ismerteti a felsőmagyarországi iparművészeti régiségeket. Az országos iparművészeti iskola kiállításáról Györgyi Kálmán irt alapos bírálatot, a melylyel együtt több megszívlelni való eszmét vet föl az iskola továbbfejlesztésére nézve. A gondosan szerkesztett, tartalmas rovatok a hazai s külföldi iparművészeti mozgalmakról tájékoztatnak. A Magyar Iparművészet a társulat minden tagjának az évi 10 korona tagsági díj fejében jár.

Sport-plakát. A pünkösdi orsz. tornaünnepély és sportkiállítás alkalmára a Budapesti Torna-Club plakát-pályázatot hirdetett, mely iránt művészeink körében élénk

érdeklődés mutatkozott. Tizennyolcz pályaművet küldtek be, melyek közül a sportférfiakból és művészekből összeállított jury egyet, a méretek be nem tartása miatt, a pályázatból kizárt. A 200 koronás első díjat Halász József (Pásztón) kapta, a 100 koronás második díjat Maróti-Rintel Géza budapesti művész pályaművének ítelték oda. A beérkezett művek e hó 17-től 25-ig az iparművészeti múzeum könyvtárhelyiségében vannak kiállítva.

Vettük és szívesen közöljük a következő sorokat: T. Szerkesztő úr! Becses lapjuk ez évi 3. száma csak most jutván kezemhez, méltóztassék megengedni, hogy Firtinger Károly úrnak dolgozatom lekötelező ismertetéseért és a hozzá kapcsolt észrevételekért köszönetet mondva, az utóbbiakhoz néhány rövid felvilágosító megjegyzést fűzzek. Az egyik a Mercurius Veridicus ügye. Thaly Kálmán a Magyar Könyvszemle 1894. évi folyamában az említett lap eddig ismeretes három számát ismerteti, s azt mondja, hogy közülük az 1705. augusztusit Löcsén nyomták. Ugyanezt irtam én is; a Szepesti Lapok omnózius sajtóhibája oka a félreértésnek. — Ilyenforma sajtóhiba az is, mikor a Sz. L. dolgozatomnak mindjárt az elején, a hol az első löcsei nyomtatványokat tárgyalom, a kézirat „kétes löcsei nyomtatvány”-ai helyett „létező”-t ír. Hogyan mondhattam őket létezőknek, mikor az elsőről éppen az ellenkezőt akarom kimutatni! Általában igen sok sajtóhiba maradt a Sz. L. közlésében; különösen zavaró ez az ismert löcsei magyar kalendáriumok évszámos felsorolásában, a hol lépten-nyomon vesszö van összekötőjel helyett. A Breuer-féle könyvnyomó feloszlásának apróbb részleteire — *vázlatot* irván — nem tartottam szükségesnek kiterjeszkedni. Ezt a tüzetes dolgozat feladatának tartom. A Löcsén fennállott kisebb könyvnyomók közé tartozik még ifj. Reiss Tivadar is, mely 1898-tól 1902-ig működött. Kérem, méltóztassék e megjegyzéseimnek becses folyóiratukban helyet adni. Löcsén, 1903. április 10. Kiváló tisztelettel *Hajnöci Iván*.

Az Athenaeum irodalmi és nyomdai r.-t. márczius hó 31-én tartotta közgyűlését. Az igazgatóság jelentése konstatalja, hogy az összes üzletágak javulást mutatnak. Legkedvezőbben a kö- és könyvnyomda jövedelme emelkedett. A múlt évi forgalom az előző évihez képest mintegy 25 százaléknyi emelkedést mutat. Az igazgatóság javasolja, hogy az áthozattal együtt rendelkezésre álló 133.576 korona nyereségből 110.000 korona az értékcsökkenési alap javadalmazására fordíttassék, a fennmaradó 23.586 korona pedig új számlára átvitessék. A közgyűlés a jelentést tudomásul vette. Ezután felolvasták Emich Gusztáv levelét, a melyben — tekintettel a jövőben nagyobb kiméletet igénylő egészségére — vezérigazgatói állásáról lemond, egyúttal azonban elnöki állását továbbra is megtartja. Az igazgatóság javaslatait, 4000 darab 200 koronás új részvény kibocsátására vonatkozólag s ennek lehetővé tételére a jelenlegi részvények névértékének 50 százalékra való leszállítását illetőleg, a közgyűlés egyhangúlag elfogadta és megbizta az igazgatóságot a kellő intézkedések végrehajtásával.

Piszkos autotipiai klisék tisztítására némely szakember a közönséges kemény radirgummit használja. Ezzel addig dörzsöli a klisének ama részét, a hol a finom ponthálózat közé piszkos rakódott: a mig ez el nem távolodik. A radirgummival való dörzsölés állítólag semmit sem árt az autotipiai tónusok pontocskáinak. Az oxidálódott autotipiai kliséen azonban — a mi sok esetben nehezen különböztethető meg a csak egyszerűen piszkos kliséitől — már éppenséggel semmiképp sem lehet segíteni. Az úgynevezett fekete oxidáció teljesen tönkre teszi a tónusokat, s ha mégis nyomtatunk a

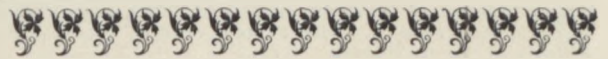
kliséről, itt-ott (még a világosabb tónusok helyein is) egymásba folyó felhőféle fekete maszatot látunk.

Új módi táblázatszedés. Két irországi könyvnyomtató, James Roxburgh és Robert Mc Clean Dublinben olyan dolgot találtak föl, a melynek segédelmével megakadályozhatónak vélik azt, hogy a táblázatok léniái nyomtatás közben fölcúsúszanak, s így a nyomtatópapirost esetleg át is vágják. A találmány tárgya először is olyan rézlénia, a mely a két végén — az egyik jobbról, a másikon balról — rugóval van ellátva; a másik tárgya pedig az egyik végén ilyenformán kivágott kizáró anyag. A linca természetesen alacsonyabb a mieinknél, s csak ha a kizáró anyag cresztékébe illesztjük, üti meg a pontos betűmagasságot. Szedéskor előbb a kizáró anyagot rakják össze, s csak azután állítják a köztük maradt hézagokba a léniákat. A forma zárása után a léniák rugói nagy erővel szorulnak a kizáró darabok oldalához, s így a léniák fölcúsúszása állítólag teljességgel ki van zárva. — Ez a találmány, a léniának rugós voltát leszámítva, nagyban hasonlít a Légrády-nyomda faktorának, Bendtner Józsefnek 1897 körül szabadalmaztatott ama találmányához, a melynek „egyetemes tabella-alapzat” volt a neve, s a melyet az első magyar betűöntőde részvénytársaság azóta is gyárt. A Czettel és Bendtner tulajdonában lévő találmánynak azonban nem annyira a léniák fölcúsúzásának megakadályozása, mint inkább anyag- és időtakarítás volt a célja.

Újabb fotomechanikai egyengető eljárás. Albert dr.-nak, a „relief-klisé” föltalálójának dicsőségét megirigyelték sokan és most egyre-másra szabadalmaztatják azokat az eljárásokat, a melyek a könyvnyomdai egyengetést már előre is, a klisé természetében rejli okok miatt, fölöslegessé teszik, illetőleg minimálisra szorítják. Legutóbb a stuttgarti Eugen Haikh talált föl ilyen eljárást. E szerint a sokszorosítandó eredetiről, legyen bár az fotográfia avagy vonalas rajz: tónusos, illetőleg vonalas negatívot, erről pedig diapozitívet készítenek. Ezt a diapozitívet most átmásolják valami olyan lemezre, a melyet előzően fényérző anyaggal, például kromátzelatinnal vontak be. Lemeznek jó a kő is, meg bármiféle fém is, de legalkalmasabb mégis a cink, a mely legbiztosabban tartja meg az ezután ráégetendő emailréteget. A maratás erős savakkal történik. Az emailrétegelés következtében a lemez világosabb és sötétebb részletei egyenetlenül maradnak, s a kész lemez fölülete szinte lépcsőzetes lesz. Legmagasabbra domborodnak a legsötétebb részek, tehát azok, a melyek a legerősebb nyomást igénylik. Valamivel mélyebbek a középtónusok, és legmélyebben van a legvilágosabb részletek fölülete, éppen úgy, mint Albert dr. kliséinél.

Szociális napikérdések. Irta Gelléri Mór. Mindenekelőtt előrebocsátjuk és kijelentjük, hogy ezen műnél aktuálisabb és mélyrehatóbb egyhamar aligha jelent meg közgazdasági könyvpiacunkon. A szerző előszavában utal a miniszteri megbízásra, melyet a kereskedelmi minisztertől kapott a munkanélküliség okainak, a munkások érdekképviseletének és a munkásjóléti intézmények nagy problémáinak tanulmányozására. Nem is áll elő konkrét javaslatokkal, vagy ha igen, kellő óvatossággal csak feltételesen jelzi a megoldás különféle módjait. De a külföldi minták ismertetésénél és csoportosításánál, a külföldi viszonyoknak hazai viszonyainkkal való szembeállításánál oly éleslátást fejt ki, hogy első olvasásra megítélhetjük az irányt és keretet, melyben az említett szociálpolitikai nagy problémák nálunk hevesebb rázkódások nélkül is megoldhatók vagy legalább a

kitűzött célhoz közelebb hozhatók volnának. A kik nálunk szociálpolitikai kérdésekkel behatóbban és komolyabban foglalkoznak, sajnos, ma még oly kevesen vannak, hogy politikai és társadalmi közéletünk szélésebb rétegeinek, de még intéző köreinknek komoly érdeklődését sem bírták kellő mértékben felkelteni a *közel jövő zenéje — a szociális kérdések iránt*. Gelléri Mórnak 604 oldalra terjedő könyve magvas és értelmes irányával e tekintetben is hatalmas szolgálatot tesz szociális törvényhozásunknak, mert a gyakorlati életből merített példák gyűjteményével a törvényhozónak e ma még exotikus téren kellő áttekintést és tájékozást nyújt. Gelléri könyvét olvasva, és megismerkedve a külföld szociális intézményeivel, az eddig erősen rezervált, inkább védekező magatartású munkaadóink sem zárkozhatnak el attól, hogy a munkás-szocializmus jogos és indokolt követeléseinek törvényhozási rendezésében aktív részt vegyenek. Sőt biztosra vesszük, hogy valamint a kötelező balesetbiztosítás kérdésénél nemrégiben tapasztaltuk, az ebbeli törekvéseket támogató munkaadók lelkes csoportjának buzdító példáján elindulva, munkaadóink fogják legjobban sürgetni a Gelléri könyvben tisztán megvilágított munkáskérdések mielőbbi napirendre tűzését. Gelléri különben ezen könyvében nem éri be a kitűnő anyag szorgalmas és ügyes csoportosításával, hanem bátran odaállítja a viszonyainkhoz mért konkluziót: „*Viribus unitis*.” A munkásnyomor ellensúlyozására irányuló összes intézményeinket *lehetőleg általánosan kötelező alapon, de mindenesetre egyesíteniük kell*, mert tökeszegény és széttagolt gazdasági viszonyaink mellett különben még a legnagyobb áldozatkészség s a legjobb igyekezet is kárba vész... A *szociális napikérdések* nyomdai kiállítása a Pesti részvénytömörda csorbítatlan nimbusát öregbíti. Az egyedül álló értékes forrásgyűjtemény ára 12 korona. K. K.

HIVATALOS RÉSZ.

Az 1903. évi április hó 5-én tartott rendes évi közgyűlésen megejtett választások eredménye: Beadott 102 szavazat, ebből megsemmisített 1. — Megválasztottak: *Elnökké*: Tanay József 101. *I. alelnökké*: Pavlovszky J. Alajos 101. *II. alelnökké*: Morócz Jenő 100. *I. titkárrá*: Bujnovszky Rezső 93. *II. titkárrá*: ifj. Aigner Antal 101. *Pénztárossá*: Bozsik István 101. *Ellenőrré*: Weinberger Dezső 101. *I. leltárossá*: Schuster Ágoston 101. *II. leltárossá*: Hahn Mór 101. *Választmányi tagokká*: Baán Imre 88, Gyöngyösi Sándor 100, Horváth Alajos 101, Klein Ármin 98, Kohn Sándor 96, László Dezső 98, Maksa Ágoston 93, Mitterszky József 98, Novák László 99, Prünner Arnold 93, Radnai Vilmos 98, Singer Lajos 88, Schornstein Jakab 95, Schwandtner Lajos 94, Spitz Adolf 95 szavazattal.

Az 1903. április 16-án tartott alakuló választmányi ülés a Kör bizottságait következőképpen alakította meg: *Szakkbizottság*: Elnök Pavlovszky J. Alajos I. alelnök, előadó Bujnovszky Rezső I. titkár, tagok: Horváth Alajos, Maksa Ágoston, Mitterszky József, Novák László, Spitz Adolf. — *Irodalmi bizottság*: Elnök Morócz Jenő II. alelnök, előadó ifj. Aigner Antal II. titkár, tagok: Kohn Sándor, László Dezső, Prünner Arnold, Radnai Vilmos, Schornstein Jakab. — *Vigalmi bizottság*: Baán Imre, Bozsik István, Gyöngyösi Sándor, Hahn Mór, Klein

Ármin, Schuster Ágoston, Schwandtner Lajos, Singer Lajos, Weinberger Dezső (elnököt maguk közül választanak). — *Gazdasági bizottság*: Tanay József elnök, Bozsik István pénztáros, Weinberger Dezső ellenőr, Schuster Ágoston I. leltáros, Hahn Mór II. leltáros. — *Körgazdák*: Hahn Mór, Kohn Sándor, Prünner Arnold, Schuster Ágoston.

Rendes évi közgyűlés 1903. április 5-én.

Elnök: *Tanay József.*

Elnök üdvözi a szép számban megjelent tagtársakat és konstatálja, hogy az alapszabályok által előírt 1/3 része a tagoknak jelen van s így a közgyűlés megtartható, valamint az ezzel kapcsolatos alapszabály-módosítás is eszközölhető.

Elnök napirend előtt szomorú kötelességet teljesít, midőn Firtinger Károlynak, Körünk egyik legbuzgóbb tagjának, a magyar szakirodalom kiváló művelőjének elhunytáról emlékszik meg, mely veszteség úgy Körünket, valamint mindnyájunkat érzékenyen érint; ennélfogva indítványozza, hogy n. Firtinger Károly kiváló szaktudásunk érdemeit iktassuk jegyzőkönyvbe, és tudassuk ezt a megboldogult családjával is.

Elnök ezután a debreczeni szaktársak részvételitát olvassa föl, melyet a közgyűlés jólesőleg tudomásul vesz.

Láng József részvételitával kapcsolatosan indítványozza, hogy indítsunk gyűjtést n. Firtinger Károly síremlékére, mit a választmány 50 koronával óhajt megkezdeni. Elnök előterjesztésére ez indítványhoz a közgyűlés hozzájárul. Néhai Firtinger Károly könyvtára Körünkre nézve hasznos részének megszerzésével a közgyűlés az új választmányt bizza meg.

Jegyzőkönyvhiteljesítőknak megválasztottak: Kohn Sándor és Szántó István.

Titkári jelentést a közgyűlés tudomásul veszi.

Pénztáros jelentésénél Kohn Sándor a pénztárosnak a részletes kimutatásért jegyzőkönyvi köszönetet óhajt szavaztatni, mihez a közgyűlés hozzájárul.

Elnök pénztárosnak a szokásos tiszteletdíj megszavazását indítványozza, mit a közgyűlés elfogad.

Következik a napirend 3. pontja: az alapszabályok módosítása.

Elnök előterjeszti a bizottság által módosított alapszabályokat. Közgyűlés a részletes felolvasást nem kívánja. A 6. § b) pontját Hollósy János indítványára a közgyűlés Schornstein J., Stalla M., Wözner I. és László Dezső tagtársak hozzájárulása után következőképp módosította:

„b) rendes tag minden oly könyvnyomdász lehet, ki a magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők segélyező egyletének tagja (kivéveit képeznek, kik önhibájuk folytán föl nem vettek), vagy valamely nyomdászati rokónag művelője...” stb.

Hollósy János továbbá indítványozza, hogy a 9. §-ban előforduló *nagyobb mérvben* kifejezés kihagyassék, mihez a közgyűlés hozzájárul.

Singer Lajos óhajítja, hogy a hátralekös tagok a Typographiában szőlíttassanak föl, pénztáros fölvilágosító szavai után azonban visszavonja indítványát.

Mivel az alapszabályok módosítására nézve több észrevétel nem volt, elnök bejelenti ezek elfogadását.

Elnök teljes tudatában annak, hogy a belügyminisztérium alapszabályaink ellen nem fog kifogást tenni, indítványozza a közgyűlésnek, hogy az új alapszabályokat már most léptesse életbe. Elfogadjatik.

A napirend 4. pontja értelmében számvizsgálóknak megválasztottak: Kún Kornél, Hahn Mór és Kertész Ernő tagtársak, kik az új alapszabályok értelmében, átmenetileg a jövő évi pénztári jelentést is meg fogják vizsgálni.

Elnök ezután megköszöni a titkári és a választmány nevében a bizalmat és elrendeli a szavazást.

Szavazatszedőknek megválasztottak: Huber Béla, Heller J. Kálmán, Klein Ignác, Jánossy Péter, Wehl Károly.

Öt percnyi szünet után következik a 6. pont: indítványok tárgyalása.

a) *Választmány indítványa*: A negyedéves tanoncok a Körünk által rendezett fölvételekkel és a szaktanfolyam elméleti előadásait látogathatják, ha a házi pénztárosok által kiállított igazolvánnyal bírnak; Körünk kiadványait pedig az összes tanoncok 25%-kal olcsóbban kaphatják meg az illeto házi pénztárosok útján.

Ez indítványhoz első sorban Schwarz Q. tagtárs szól hozzá, ki ezt nem tartja elégségesnek, hanem elfogadja annál is inkább, mivel a kezdet nehézségeit látja benne megoldva. Ligeti tagtárs a tanoncok érdekében a jövőben egy szabályzatot óhajt kidolgoztatni és esetleges mozgalom esetén érvényre juttatni. Lossóvi L. a tanoncok fölszabadítását egy kiküldött bizottság által óhajítja eszközöltetni. Elnök kijelenti, hogy mindkét előterjesztéssel a választmány a jövőben foglalkozni fog. Wözner J., László D., Baron F., Pavlovsky J. A. fölszólalása után fenti indítvány első részét, mely szerint a negyedéves tanoncok a felolvasásokat és a szaktanfolyam elméleti előadásait látogathatják, a közgyűlés elveti; második részét azonban, hogy Körünk kiadványait az összes tanoncok 25%-kal olcsóbban kaphassák, egyhangulag elfogadja.

b) Stalla M. indítványa: Mondja ki a közgyűlés, hogy az új alap-

szabályokat — azok elfogadása esetén — azonnal életbe lépteti. Közgyűlés ezen indítványhoz már hozzájárult. (Lásd elől.)

c) Stalla M. indítványa: Tiszteletdíjakat csakis a közgyűlés szavazhat meg. Ezen indítványt a választmány előterjesztésére a közgyűlés a következőképp módosította: „Tiszteletdíjakat csakis a közgyűlés szavazhat meg, rendkívüli indokolt esetekben azonban a havi ülés is megszavazhatja.”

d) Stalla M. indítványa: Utasítsa a közgyűlés az új választmányt, hogy egy saját körhelyiség bérebevételére a lépéseket a legelőbbesben megtegye s erről egy külön e célra tartandó rendkívüli közgyűlésen teygen jelentést. Ezen indítványt a közgyűlés nem fogadja el, utasítja azonban az új választmányt, hogy szükség esetén gondoskodjék egy megfelelő helyiségről. (Elnökletést aelnök veszi át.)

e) Pollák Aurél indítványa: Az iparművészeti iskolában felállítandó sokszorosító iparági tanfolyam létesítése céljából az illetékes helyen való lépések megtétele iránt.

Pavlovsky J. A. aelnök hosszabb tölszólalása után indítványozó visszavonja indítványát.

A napirend 7. pontjánál, a netáni kérdéseletheleknél Kohn Sándor kérdést intéz a szaktanfolyam ügyében. Aelnök kifejti, hogy a jövőben a Kör választmányának legfőbb feladata lesz működését ezen irányban is kiterjeszteni, mihez azonban a tagok pártolását nagyobb mérvben kéri. Ülés elnök ételtesével véget ért.

Bujnovszky Rezső, titkár.

Az 1903. február havi pénztári jelentés kivonata. *Bevétel*: tagdíjakban befolyt 228 korona 40 fillér, a 14-iki tánczestély bevételé 220 korona 90 fillér, a 22-iki házi estély bevételé 27 korona 80 fillér, áthozat január hórl 2417 korona 70 fillér, a szakirodalmi alap áthozata 405 korona 65 fillér, függő követelés 120 korona = 3428-45 korona. — *Kiadás*: Helyiségbérlét 1903. február—májusra 87-50 korona, szépirodalmi lapok előfizetési díja ugyanazon időre 5— korona, leltári bélyegző 320 korona, szaktanfolyam megnyitásának költségei 7-50 korona, a 14-iki tánczestély kiadása 451-17 korona, a 22-iki házi estély kiadása 4380 korona, havi nyugták, levelezések port ja 2-50 korona, készpénz a hó végén 2271-29 korona, készpénz a szakirodalmi alapnál 428-49 korona, függő követelés 121— korona = 3428-45 korona. A Kör vagyonát képezi még: 10 darab hitelszöv. részvény = 100 korona, 2 darab Gutenberg-részvény = 100 korona, Gutenberg-szobor-alap címzén 340— korona, Ács Mihály-alap címzén 500 korona. — Tagsági forgalom 1903. február hóban. *Beleptek a Körbe*: Laufer Salamon (Márkus), Antal Rezső, Iváncsik Ferencz (Franklin-fiók), Wischnitzky János (Kaufmann és Wojtitz), Ungár József (Radó Izor), Mencer Lipót (Lloyd), Fekete Géza (Hornvánszky), Jankov József (Czettel és Deutsch), Schelken József (Posner), Roth Samu, Fischer Jakab (m. n.), Láng J. József, Diamant Henrik, Magner Aladár, Wehl Károly, Lukács Gyula, Rács János (Fővárosi házi nyomda), Eitler Rezső, Gábor Döme, Petrik József, Sonnenfeld Jenő (Krammer és Erhardt), Billman Károly, Goldstücker Emil (Gonda és Goldschmidt), Staudinger János, Preisz Rajmund, Schissel Miklós, Skuts Dénes (Athenaeum), Schwartz József III. (Bróza), Taksz Nándor, Farkas Antal, Szendrey János, Mór József, Szuszán György (Gyoma, Kner-nyomda), Berkó Mihály, Mészáros Gyula (Franklin), Kovács Gyula I., Szabellédy György, Puccetti József, Adamkovics Sándor (Pesti részv.) = 40 tag. — *Kiléptek a Körből*: Edelman Herman, Kovács György (Pallas), Benjáts Sándor (Hunyadi M.), Györi István, Kudalek Lajos, Rosengart Gyula (Athenaeum), Ilring Ferencz, Weidl Imre, Francia József (Franklin). *Hátralek miatt törölve*: Berger Jenő, Nimmerfroh József, Szabó Géza, Maluskovits József, Glock József, Jahn Ödön, Kratzer István, Rakonitz Károly. *Tagdíjlanyság*: 406 rendes, 4 pártoló, 11 tiszteletbeli (ezek közül 5 rendes is) — összesen 421 tag.

A nyári hónapokban (május—október) a Kör pénztárosa minden hó második vasárnapján délelőtt 10—12-ig tart hivatalos órát a körhelyiségben.

A Szakkör t. tagjait kérjük, hogy mindennemű *kondícióváltozást*, úgy az *abba való be-*, mint *kilépést haladéktalanul* adják tudtul a *Kör pénztárosának* (lakik VIII., Röck Szilárd-ú. 30. l. em. 13.), mert csak így kaphatják meg pontosan az őket megillető kiadványokat és meghívókat. Elég erre a célra egy egyszerű levelezőlap. — Együttal tudatjuk a t. tagtársakkal, hogy Körünk pénztárosa: *Bozsik István* minden vasárnap délelőtt 10—12-ig található a körhelyiségben (VII., Kerepesi-út 30., félemelet).

Németh Ferencz fényképész (IX., Bokréta-utca 23. sz.) a következő, igen mérsékelt árban készít fényképeket a Szakkör tagjai és családjai részére:

Vízit-fénykép	6 db.	5 K.	12 db.	8 K.
Kis Makart	6	9	12	14
Kabinet	6	10	12	18
Makart	6	15	12	20

Megrendelés alkalmával mindig az *utolsó havi nyugtával* kell igazolni azt, hogy az illető a Szakkör tagja.

Felélős szerkesztő *Tanay József.* ☉ Főmunkatárs *Novák László.*
Kiadótulajdonos a Könyvnyomdászok Szakköre.

UNION
FOTOCZINKOGRAFIAI
MINTÉZET
BUDAPEST
VI. UJ-UTCA 37.^{sz}

AUTOTYP
FOTOTYP
CHEMIGRAFIÁ
FOTOLITOGRAFIÁ

MINDENMÉRTÉKŰ CLICHÉK ELKÉSZÍTÉSE
VALAMINT

KÜLÉSBEL FÉNYKÉPFELVÉTEL ÉPÜLETEKRŐL,
GYÁRAKRŐL, TÁRGYAKRÓL ÉS ESZKÖZÖLTETIK

TELEFON: 295.

C. Rüger

Leipzig

Rézléniagyár, bélyegző-
metszés, vésőintézet és
nyomdai kellékek gyára.

MAGYARORSZÁGI
VEZÉRKÉPVISELŐ:

KLEIN JÓZSEF

Budapest, Podmaniczky-u. 73.

Utóbbi teljes nyomdai és könyvkötészeti
berendezések szállítására is vállalkozik,
pontos teljesítést garantírozva.

WÖRNER J. ÉS TÁRSA

GÉPGYÁR ÉS VASÖNTÖDE, BUDAPEST.

Egyszerű gyorsajtók 2 vagy 4
festékdörzsölő hengerrel. Két szint
nyomó gépek, 2 festékszerkezettel,
2 vagy 4 festékdörzsölő henger-
rel. Tégelynyomású gyorsajtók.
Önműködő késköszörülő-gépek.
= Csomagoló- és simító-sajtók. =

HASZNÁLT GYORSSAJTÓK

alaposan kijavítva és átalakítva, jót-
állás mellett jutányos árért eladók.

Papírvágó- és papírfúró-gépek.
Aranyozó-, dombornyomású- és
kivágó-sajtók. Könyvnyomdai kézi-
sajtók. Tömöntödei berendezések.
Könyvnyomdai gyorsajtók. Transz-
misszió-telepek. Hungária akcki-
= densz-gyorsajtók. =

KÖRFORGÁSÚ NYOMÓGÉPEK

ujságok, könyvek és illusztrált mű-
vek egy- és többszínbeni nyomására,
tökéletesbitett tölcser- és körbenforgó
készhajtógató készülékkel.

Könyv- és könyomdai
festékgyár.

Wüste F.

Iroda és raktár:

BUDAPEST

VII., Kertész-utca 4. sz.

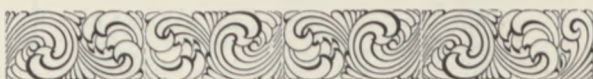
Gyárt: könyv- és könyomdák részére
való fekete és színes, valamint réz-
nyomáshoz szükséges mindennemű
és színű festékeket.

Hengeranyag- és kencze-gyár.

JULIUS MÄSER (Lipcse)
magyarországi képviselője.

A Mäser-lemezek raktára.
TELEFON 62-79.

BÖLE
JÓZSEF
RSZTALOS M.

Van szerencsém tisztelettel érte-
síteni, hogy a **könyvnyomdai fel-
szerelések** készítésére berendezett

Asztalos-műhelyem

VIII., Vas-utca 7. sz., 10. ajtó alatt
van. — Szakmában számos éven
át szerzett tapasztalataimnál fogva,
mint eddig, úgy a jövőben is főtörék-
vésem lesz t. vevőimet mindenképen
kielégíteni. Szükség esetén kérem a
fentnevezett új címemet használni.

Regálók s nyomdaiszokrények raktáromban mind'g vannak.

Polacsek és Nádor

grafikai szaküzlete

BUDAPEST, IX. ker., Rákos-utca 11. szám alatt.

A grafikai iparágak összes szük-
ségleteinek raktára. o Nyomda-
festékek, kenczék, hengeranyag
nagy raktára.

Tömöntöde-berendezések,
szedővasak, lyukasztó (perforáló)
gépek, o formazáró készülékek
stb., stb.

Raktár használt gépekben, melyek saját műhelyünkben teljesen rekonstruáltak!

Teljes nyomdai berendezések is szállítanak.

Képviseltek: *Berger és Wirth*, lipcsei festékgyár, a hirneves augsburgi
gépgyár, *Faber és Schleicher* könyvnyomdai gépgyára, *A. Hogenforst*
gép- és szerszámgyára képviselői.

Telefon 54-48.

Telefon 54-48.

Gyári üzemünk felelői valamennyi, a grafikai szakma számára **FESTÉKEK** szolgáltató gyártását, elismert kiváló minőségben.

A cég minden kiállításon, melyen részt vett, ki lett tüntetve, így Párisban is 1900-ban a **grand prix-vel** és két aranyéremmel.

RAKTÁRAK AUSZTRIÁBAN
ÉS MAGYARORSZÁGBAN:

CARMINE HUGÓ

BÉCS, BUDAPEST ÉS PRÁGA.

Alapítva 1892-ben.

BLANCO, vizít-, eljegyzési, meghívó-, esketési és menu-kártyák stb., préselt, merített, arany- vagy ezüstmetszéssel, ugyszinte fehér facettel, a legfinomabb minőségig készíttetnek

OCASEK KÁROLY

fényképészeti karton-gyárában

Budapest, VI. ker., Király-utca 26. sz.

Arany- és ezüst-nyomás.

SCHÖNTAG GYULA

szakasztalos

BUDAPEST

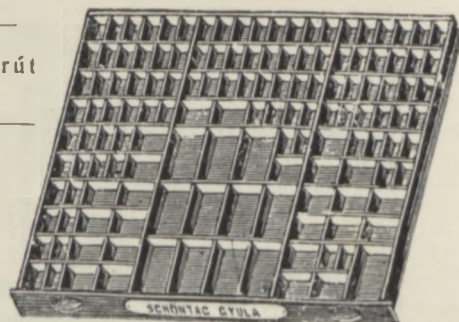
VI., Váci-körút
51. szám.

Kis antika-
szekrény 3 ft.

Nagy szekrény
4 ft.

*

Árjegyzék ingyen
és bérmentve.

Főraktár és iroda:

MÖLLER TESTVÉREK, Budapest, V., Sólyom-utca 13.

Párisi világkiállítás 1900: Grand Prix.

Monoline-Szedőgépek

a steyri Oesterreichische Waffenfabriks-Gesellschaft

==== **!!** precziós gyártmánya, a legegyszerűbb, **!!** legolcsóbb és legtökéletesebb szedőgép. **!!** ====

A Monoline-gépek immár működésben állanak: Bécsben a cs. kir. udvari és államnyomdában, a császári Wiener Zeitung, a Neue Freie Presse, Fremdenblatt, Extrablatt, Steyrrermühle, St. Norbertus-nyomda, R. v. Waldheim cégű üzletekben; Budapesten a Pesti könyvnyomda-részvénytársaság intézetében és még egyéb városokban.

Kizárólagos gyártási engedély Ausztria, Magyarország, Szerbia, Románia és Bulgária részére

A. Marklowsky v. Pernstein, WIEN, VI., Wallgasse 26.

Magyarországi képviselő: **Dessauer és Márkus, Budapest, VI., Lázár-utca 13.**

CARMINE HUGÓ

GÉP- ÉS SZERSZÁMGYÁRA
BUDAPEST, VI., KIRÁLY-U. 26.

FŐZLET ÉS GYÁR

WIEN, VII., BURGGASSE 90.

A PÁRISI KIÁLLÍTÁSON GRAND
PRIX-VEL S KÉT ARANYÉREM.

MEL LETT KITÜNTETVE.

ALAPITTATOTT 1878. TELEFON 54—89.

A GRAFIKAI IPARÁGAK ÖSSZES
SZÜKSÉGLETEINEK RAKTÁRA.

NYOMDAFESTÉKEK, KENCZÉK ÉS
HENGERANYAG NAGY RAKTÁRA

KAST ÉS EHINGER

G. M. B. H. STUTTGARTI ÉS
FEUERBACHI GYÁRAIBÓL.

KÉPVISELŐJE: KÖNIG ÉS BAUER, WÜRZBURG
HUGO KOCH, LIPCSE
AUGUST FOMM, LIPCSE
..... CZEDEKNEK

REPRODUKÁLO-MŰINTÉZET

PHOTO - CZINKOGRAFIA

WOLLITZ
MANFRÉD

Autotypia
Phototypia
+ Chemigrafia
4-színű nyomás
Photolithografia

TELEFON
18-99

BUDAPEST, VI. KIRÁLY UTCA 30.

BERTHOLD H.

RÉZLÉNIAGYÁR
ÉS BETŰÖNTŐDE RÉSZV.-TÁRS.

BERLIN

Fióköntődék Szt. Pétervár, Moszkva
és Bauer & Co., Stuttgart

Ajánlja kitűnő készítményű rézléniát, rézkereteit,
rézdíszítményeit, könyv- és címbetűt, diazkereteit stb.

Feltűnést keltő ujdonságok
betőkben, keretekben, rézléniákban

Kizárólagos vezérképviselők
PUSZTAFI ÉS TÁRSA, BUDAPEST
V., Pannonia-utca 2b
a kik mintákkal és ajánlatokkal szolgálnak

Államilag kedvezményezett első magyar
könyv- és könyomdai festékgár

KURZWEIL JÁNOS ÉS TÁRSA

TELEFON
56-64.

47.004. és 53.406.
számú osztrák-magyar
szabadalmak.

GYÁR, IRODA ÉS RAKTÁR:

BUDAPEST

IX., Márton-utca 19.

Készít legjobb minőségű ujság-,
illusztráció-, mű-, díszmű- és
mindenféle színes és fekete fes-
tékeket, Patent gelatin-henger-
anyagot. **Szedősorzókat**, iga-
zitható fesztővel, szabad. saját
találmány. Bronzok, kenczék, ko-
romégetés.

KITŰN-
TETÉSEK:

Temesvár 1891. Philip-
popol 1892. Országos
Iparegyesület 1892.
Milleniumi kiállítás
Budapest 1896.

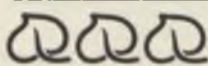
Telefon 23—70. sz.

ELSŐ MAGYAR

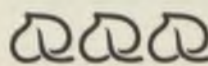
Telefon 23—70. sz.

BETŰÖNTÖDE

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPESTEN

VI., Desseffy-utca 32. sz.

Dús raktárt tart magyar, német, tót, horvát, szerb, román és
bolgár ékezetű

könyv- és címzetűkből, körzetekből, rézléniákból
és kizárásokból,

továbbá a legkülönfélébb ékitményekből és egyéb nyomdai föl-
szerelvényekből.

Egész nyomdai berendezések jutányos árban és gyorsan
foganatosítatnak.

BÉLYEGZŐ-METSZÉS.

MECHANIKAI MŰHELY.

GALVANOPLASZTIKA.

TÖMÖNTÖDE.

ÓLOMZÁR-GYÁRTÁS.

RÉZLÉNYA-GYÁRTÁS.

!! UJDONSÁG !!

EGYETEMES TABELLA-ALAPZAT CZETTEL és BENDT-
NER szabadalma. ◊

**WOLFNER
IGNÁC**

KÖNYVKÖTŐ
BUDAPEST
VI., MOZSÁR-UTCA 10.

JEGYZET. Az iskolai évszak beköszöntése előtt meg fogom küldeni tankönyvek bekötéséhez való nyomtatott vásznaim új mintáit.

A folyton szaporodó munkák következtében ismét kénytelen voltam a technika legujabb vívmányaival berendezett

könyvkötészetemet jelentékenyen megnagyobbítani.

Ez alkalomból újra fölhívom a magyar könyvárus urak figyelmét immár nyolc év óta főnálló műhelyemre.

Kifogástalan munkát igen **gyorsan és olcsón** készítek, mire nézve példának elég legyen megemlítenem, hogy a **Singer és Wolfner** kiadó cég csaknem kizárólag nálam kötetű összes kiadványait s hogy a főváros valamint a vidék több előkelő könyvárusa szintén nálam kötet.

Szerencsémnek tartanám, ha egy megrendelésével módot nyujtana üzletem kiváló versenyképességének bebizonyítására.

Készséges tisztelője

WOLFNER IGNÁC

KÖNYVKÖTŐ

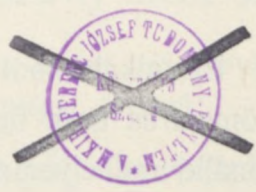
Budapest, VI., Mozsár-utca 10.

Mintákkal,
költségvetés-
sel szívesen
szolgálok.

ELSO MAGYAR
TUDOMÁNYOS
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

Könyvközlés

WOLFFER JÓZSEF

UDL... IDU...

...

Mindent fölülmul!

MONOLINE

a legjövédelmesőbb soröntő-gép.

OSZTRÁK FEGYVERGYÁR-TÁRSASÁG
STEYR.

MARKLOWSKY A. WIEN

VI., Wallgasse 25.

PÁRIS 1900: GRAND PRIX.

MAGYARORSZÁGI KÉPVISELET

DESSAUER ÉS MÁRKUS

Budapest, VI. ker., Lázár-utcza 13. sz.

Telefon 39—94.

Telefon 39—94.

Mit jelent a Monoline a nyomdásznak. ??

tetszés szerinti időn át megtarthatók. Kifogástalan szedésnek előállítása, különösen az egyes szavak között levő térköz teljes egyenletessége tekintetében valamennyi sorban. Lényeges csökkenése a szedéshibáknak, minthogy az úgynevezett fisch- (osztási) hibák teljesen elesnek a gépszedésnél. Könnyebb és biztosabb tördelés a gépszedésnél, mint a kézi szedésnél; a betűk összekavarodása és a sorvégekről való lehullása éppen lehetetlen. Nyomás mindig új, éles öntésről. Megtakarítás hely és személyzet tekintetében. Gyors előállítása a szedésnek. A Monoline egy négyszögmeternyi térséget igényel; 2–3 szedő munkáját végzi.

Bécs, 1900. évi október 13.

A Monoline szedőgép-gyárnak!

Azon kifejezett kívánságára, hogy tizenegy Monoline-gépünkön tett tapasztalatainkról a Czimet értesítsük, szívesen megragadjuk az alkalmat, hogy Önnek a gépekért és azok kitűnő munkaképességeért elismerésünket nyilvánítsuk.

A gép munkaképessége feltétlenül az azt kezelő operátor intelligenciájától, jóakaratótól és hosszabb idei gyakorlatától függ és rendszerint a 4–5000 betűnyi korrigált szedés között váltokozik.

Az egy év óta nálunk üzemben álló gépek mindez ideig a legcsekélyebb koptatást sem mutatják.

A matriczák tartóssága fölött 1900. ápril 27-én kelt levelünkben már kifejeztük elismerésünket.

Operátoraink immár annyira belegyakorolták magukat a gépek kezelésébe, hogy azokkal szeretettel és örömmel munkálkodnak és ügyességük s munkaeredményük fokozódik.

Mi a Monoline-gépekkel, a melyek hónapok óta azok árának teljes lefizetése által egészen tulajdonunkba mentek át, tökéletesen meg vagyunk elégedve.

Tisztelettel

a „Neue Freie Presse“ nyomdája:

Geyer Reinhold, nyomdavezető.
Herrmann Károly, műszaki vezető.

Bécs, 1900. márczius 6.

T. Monoline-Szedőgép-gyár, Steyr.

Különös örömmre szolgál Önnek a szállított két szedőgépért elismerésemet nyilváníthatni. Az első izben szállított gépet előnyösen használok compress szedés előállítására, míg a másodikat többnyire számszedéshez használok és örvendek Önt értesíteni, hogy mind a két gép kifogástalanul működik.

Rövid idő mulva ismét egy gépet remélek megrendelni és csak arra kérem, hogy a megrendelt új antiquát megsürgetni sziveskedjék.

Mély tisztelettel

„Steirermühl“ könyv- és műnyomda:

Pietz Albert, igazgató

Bécs, 1901. augusztus 1.

T. Osztrák Fegyvergyár, Steyr!

Miután a nekünk szállított Monoline-gépek 20-havi üzemenléte által azok munkaképességéről immár meggyőződést szereztünk, szívesen kifejezzük Önöknek teljes elismerésünket a gépek által elért eredmény fölött.

A gép szerkezete rendkívül szolid és minden tekintetben a modern hirlap-szedésnek megfelelő és egyszerű úgy, hogy annak kezelésével minden intelligens szedő csakhamar tisztában van és a gép helyes kezelése mellett könnyen elérhető a tarifaszzerűen előirt minimum.

Megragadjuk továbbá az alkalmat, hogy kifejezzük elismerésünket a kizárólag az „Illustriertes Wiener Extrablatt“ című lapunk számára vágott petit írásért, mely a mi meglevő kézi betűanyagunkkal úgy jellegére, mint nagyságára és erősségére nézve teljesen azonos.

Mély tisztelettel

az „Erste Wiener Zeitungsgesellschaft“ ny.:

„Illustriertes Wiener Extrablatt“
Tirnstein Vilmos, felelős szerkesztő.

Bécs, 1902. február 12.

Nagyságos Marklowsky Arthur úrnak

Bécsben.

Minthogy a „Monoline“ nyolcz hónap óta szakadatlanul működésben van, képes vagyok ma teljes meggyőződéssel azt az ítéletet kimondani, hogy részemre az előnyök nem kizárólag a munkabírás és költség közötti különbségben rejlenek, hanem abban, hogy egész könyveket gyorsan és új írásban vagyok képes előállítani, a melyek hónapokig várnak az approbálásra, a mint ez különösen a tankönyveknél igen gyakran elő szokott fordulni.

Remélem, miszerint abban a helyzetben leszek, hogy rövid időn egy második gépet fogok megrendelni.

Mély tisztelettel

a Szent Norbert-nyomda nevében:

Vogel József.

A Monoline különös előnyei.

Olcso ár s a legcsekélyebb hajtórőrt igényeli más szedőgépekkel szemben. Legnagyobb számú betű-jel a billentyűdeszkán. Leggyorsabb átállítása a különféle betűfajoknak és formátumoknak. Tetszésszerű elrendezése a billentyűknek. Ülőhelyzete a szedőnek. Könnyű megtanulása és kezelése a gép mechanizmusának, egyszerű szerkezete folytán. Könnyű hozzáférhetőség a gép minden egyes alkatrészéhez. Csekély üzem- és fenntartási költség. Gyártási helye a belföldön.

Előnyös fizetési feltételek.

Ára 7000 korona.

Ára 7000 korona.

Pernsteini Marklowsky A. úrnak, Bécs.

Tizennyolcz havi folytonos használat után mondhatunk immár véleményt a Monoline szedőgép hasznavehetőségéről. A gép szerkezete szolid, egyszerű és könnyen kezelhető. Minden jobb szedő csakhamar tisztában lehet kezelésével. A betűfajok tisztasága és egyenletessége beválik. A szedési képesség megfelel az előirt minimumnak, azaz óránként 4000 betű; sőt sima szedésnél magasabb átlagot is elértek már a mi gépkezelőink. Szóval gépeink teljes megelégedésre dolgoznak.

Budapest, 1902. november 7-én.

Pesti Könyvnyomda-Részvénytársaság:

Falk igazgató

Bécs, 1901. május 3-án.

T. cz. Osztrák Fegyvergyárnak, Steyr!

Örömmel értesítjük, hogy az Önöktől rendelt s 1899-ben kapott „Monoline” szedőgépekkel igen meg vagyunk elégedve. A gépek eleitől fogva minden tekintetben beváltak s minden igénynek megfeleltek. Munkaképességüket illetőleg ki kell jelenítenünk, hogy a gépeken helyes kezelés és az azzal dolgozó operátor megfelelő képessége mellett nemcsak az árszabásszerű mennyiség, hanem könnyen annál is nagyobb eredmény érhető el.

Mély tisztelettel

Elbemühl cs. és kir. színházi nyomda „Fremdenblatt“:

Rimrich A.

Komotau, 1901. decz. 9.

Pernsteini Marklowsky A. úrnak

Bécsben.

Különös örömkre szolgál Önnek tudomására juttatni, hogy „Monoline”-ünk immár kitünően működik. A szedő, a ki most már teljesen megismerkedett a géppel, könnyedséggel állítja elő a meghatározott minimumot és az olyan zavarok, a melyek az utóbbi időben úgyszólván már egyáltalán elő sem fordulnak vagy általa csekély idő alatt elháríthatnak, olyan lényegtelenek, hogy éppenséggel tekintetbe sem jöhetnek. A fröccsenés teljesen megszűnt és kitünik, hogy ennek oka csakis a szedőnek a gép körüli járatlanságában volt keresendő. Az esési hibák, a melyek eleinte valamivel gyakrabban előfordultak, egyenletes munkálás mellett teljesen megszűntek. Röviden szólva, kitünik, hogy a „Monoline” helyes kezelés és különösen a megkívántató tisztaság mellett kifogástalanul működik és a hozzá fűzött reményeknek tökéletesen megfelel.

Annál inkább örömdünk ezt Önnel tudathatni, a mennyiben a számottevő szedőgépek vizsgálatánál a „Monoline”-t a legjobbnak ismertük fel, bár kételyeink is támadtak és most igen örömdünk, hogy egy már-már szándékolt cserétől elállottunk. Reméljük, hogy legközelebb egy második „Monoline”-t fogunk rendelhetni.

Kitünő tisztelettel

Butler Testvérek.

Iroda: BECS, VI.,
Wallgasse 25.

MONOLINE - SZEDŐGÉP - VÁLLALAT

AUSZTRIA-MAGYARORSZÁG, SZERBIA, BULGÁRIA ÉS ROMÁNIA RÉSZÉRE

TELEFON 8700.

Igen tisztelt Uram!

Bécs, 1902. márczius hó.

Az alant felsorolt kérdésekre adandó becses válasza által bennünket nagy hálára kötelezne Uraságod és kérjük a kitöltött kérdőívnek a fentebbi címre leendő szives visszaküldését.

Alkalmazhat-e egy szedőgépet, illetve van-e egyáltalában olyan munkája, a mely egy szedőgépet egész napon át foglalkoztathat? Milyen hírlapok, heti- és folyóiratok vagy időszakonként megjelenő nyomtatványok állítanak elő becses intézetének? Erre vonatkozó mutatványpéldányok szives beküldését kérjük.

Kívánja Ön a „Monoline”-t üzemből látni? Kíván-e e célból velünk egyenes érintkezésbe vagy valamely nyomdával megegyezésre lépni, hogy befolyástalan betekintést nyerhessen a gép munkaviszonyaiba?

Jutott Önnek a „Monoline” felől valamely hiányosság tudomására? Szabad Öntől e tekintetben felvilágosítást kérnünk?

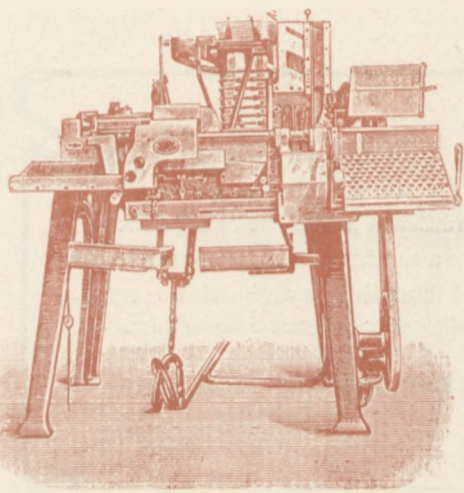
Kívánja Ön, hogy személyesen tegyük tiszteletünket?

Esetleg hány szedőgépet foglalkoztathatna Ön?

Vannak okai, melyek Önt szedőgépek beszerzésétől visszatartják?

Hely

Czég

MONOLINE ! SZEDŐGÉP VÁLLALAT !

IRODA :
WIEN, VI., Wallgasse 25.
Telefon 8700.

AUSZTRIA-MAGYAR-
ORSZÁG, BULGÁRIA ÉS
ROMÁNIA RÉSZÉRE.

MAGYARORSZÁGI KÉPVISELŐ: **DESSAUER ÉS MÁRKUS** BUDAPEST, LÁZÁR-U. 13.

A szedőgépek általános meghonosítása nálunk épp úgy, a mint ez Amerikában történt, különféle nehézségekbe ütközik, ámde a gördülésben levő sziklakő nem tartóztatható fel útjában és a haladás ellen való küzdelem hiábavaló.

De miért tartja magát éppen nálunk még mindig egy nagy része a principálisoknak a szedőgépek megrendelésével szemben olyan rezerváltan? Ennek háromféle oka lehet: 1. A nagy kétség az iránt, hogy a fennálló és a gyakorlatban alkalmazott három rendszerű szedőgép közül melyik a legjobb; 2. pénzügyi természetű okok; 3. előítéletek, hogy vajjon az újítások valamely előnyt biztosítanak-e. Minden más természetű kétely alaptalannak nevezhető. Ott, a hol elegendő és megfelelő munka áll a szedőgépek rendelkezésére, a hol a meghonosítás és üzembehelyezés helyesen és értelemmel fogantatosítottatik, a kézi szedéssel szemben lényeges előnynek kell mutatkoznia. Sőt az ez idő szerinti szedőgép-árszabások, a melyek helytelen következtetések és gyakorlati tapasztalások nélkül lettek életbeléptetve, sem képesek a „Monoline“-nél — tekintettel eddig félreismert nagy munkaképességére és csekély üzem- és fentartási költségeire — a rationalis munkára valamely hátrányos befolyást gyakorolni.

Az osztrák fegyvergyár, melynek precíz gyártmányai az egész világ által el vannak ismerve, számos évig tartó fáradhatatlan munkálkodás mellett olyan gépet teremtett a „Monoline“-nal, a mely minden szakember csodálatát kell hogy fölkeltsse és a mely a gyakorlatban a legnagyobb eredményeket mutathatja fel. Csak az irigység, rosszakarat vagy hamis kijelentések képesek ezen valamit ócsárolni.

A „Monoline“-gépek már ma is, a legkülönbözőbb támadások daczára, melyeknél még a legaljasabb eszközöktől sem riadtak vissza, a legtekintélyesebb nyomdákban vannak üzemben. Ha a versenyt olyan formában akarnók gyakorolni, a minőben bizonyos oldalról kedvelik, képesek vagyunk kimutatni, hogy 7000, 8000 és 8600 betűnyi kijavított szedést is elértek a „Monoline“-nal.

Az alulírott vállalat bátorodik ezen körlevél harmadik oldalán egy kérdőívet előterjeszteni és tisztelettel kérni, hogy annak lehetőleg beható figyelmet szentelni kegyeskedjék. Ezen iv kitöltése által, a mely körülmény semminemű kötelezettségre nem kényszerít, számos kétséget és előítéletet lehet majdan eloszlatni.

Minden érdeklődő tisztelettel meghívatik a steiri műhely és szedőgép-iskola avagy olyan nyomda megtekintésére, a hol a Monoline üzemben van és a látogatásra az engedelem meg van adva, hogy személyesen meggyőződjen, miszerint ez a szedőgép olyan tökélyre jutott, a mely semminemű versenytől vissza nem riad és hogy ezzel olyan iparág lett teremtve, a mely az osztrák iparnak és a hazának a legnagyobb becsületére válik.

Tisztelettel

Monoline-Szedőgép-Vállalat.

Nagy-Becskekerek
Jokly Lipót.
Pletz Fer. Pál utóda (dr. Brajler L. és Mayer R.).
Sepros Valter.

Nagy-Enyed
Nagyenyedi könyvnyomda és papírnagyár r.-t.

Nagy-Kálló
Sarkadi József.

Nagy-Kanizsa
Fischel Fülöp.
Krausz és Farkas.
Wajdics József ifj.
Weisz L. és F.

Nagy-Károly
Róth Károly.
Sarkadi Nagy Zsigmond.

Nagy-Káta
Nagykátai és Monori könyvnyomda Nagy-Kátán (tul.: Molnár S.).

Nagy-Kikinda
Oujin V.
Pannonia ny.
Radák János.

Nagy-Körös
Bazsó Lajos.
Ottlinger Kálmán.

Nagy-Marton
Oellis Henrik.

Nagy-Mihály
Landesmann B.

Nagy-Röcze
Büchler Béla.

Nagy-Szalonta
Liebermann Mór.
Reich Jakab.

Nagy-Szeben
Drotleff József.
Krafft W.
Reisenberger Adolf.
Tipografia r.-t.
Tipografia Archidiecezana.

Nagy-Szécény
Oltattstén A.

Nagy-Szent-Miklós
Pirkmayer Alajos.
Wiener Náthán.

Nagy-Szombat
Fiebig József.
Goldmann Miksa.
Horovitz Adolf.
Reisz I.
Winter Zsigmond.

Nagy-Szőllős
Ugocsai közp. könyvny.

Nagy-Tapolcsány
Platzko Gyula.
Zhorrella Gyula.

Nagyvárad
Ifj. Berger Sámuel.
Déry és Boros.
Freund Lajos és Társa.
Helydi László.
Hönig I.
Láng József.
Laszky Armin.
Neumann Vilmos.
Rákos Vilmos utóda.
Sonnenfeld Adolf.
Szent László-nyomda r.-t. (bérlet: Csáfvászy Gyula).

Námesztő
Schein M.

Naszód
Schwartz Mór.

Német-Bogaán
Rosner Adolf.

Német-Palánka
Kristofek József.

Nezsdor
Horváth Béla

Nylregyháza
Bessenyei ny.
Jóba Elek.
Piringer János (tulajdonos: Özv. Piringer Jánosé).
Szabolcai Hírlap nyomdája (tulajd.: Székely Imre).

Nylrbátor
Friedmann Lipót.

Nyltra
Huszár István.
Irlitz Zsigmond.
Kapsz és Krainár
Lőwy Antal
Neugebauer Nándor.
Reicheles Lipót.

Ó-Becse
Lévai Lajos.

Ó-Kanizsa
Brück P. Pál.
Schwartz A.

Oravicza
Kehrer C.
Wunder Károly.

Orosháza
Pless N.
Veres Lajos.

Orsova
Handl József.
Orsovai könyvny. r.-t.
Tillmann R.

Ó-Széplak
Nyitraivölgyi gazd. egyll. ny.

Paks
Rosenbaum Miksa E.

Pancsova
Jovanovics Testvérek.
Kohn Samu.
Wittigschlager Károly.

Pankota
Ifj. Bod József.

Pápa
Goldberg Gyula.
Nobel Armin.
Ref. főtisk. nyomda.
Stern Rezső.

Pásztó
Schlesinger Mihály.

Pécs
Lyceumi nyomda.
Pécsi irod. és könyvny. r.-t.
Talisz József.
Wessely és Horváth.

Pécska
Ruber István.

Perjámos
Oatter és Frischmann.
Hungária-ny.

Petrozény
Figuli Antal.

Pozsony
Alkalay Adolf és fia.
Angenmayer Károly.
Éder István.
Freistadt Mór.
Katholikus nyomda.
Natali M.
Preisak György utóda.
Westung. Grenzboten ny.
(tul.: Simonyi Iván).
Wigand K. F.

Pöstyén
Óipsz H.

Predmér
Linka M. utóda: Rosen-zweig H.

Putnok
Oaertner Ignác.

Püspök-Ladány
Deutch Izrael.

Ráczkeve
Csérl István.

Rákospalota
Fischer és Deutsch

Resicza
Eisler József
Hungaria-könyvnyomda.

Rimaszombat
Lévai Izidó.
Náray I. A.
Rábely Miklós.

Rozsnyó
Kovács Mihály.
Salóvidék nyomdája (tul.: Hermann I.).

Rózsahegy
Kohn József.
Salva és Herle.

Salgó-Tarján
Friedler Armin.
Pollacek József.

Sárbogárd
Spitzer Jakob.

Sárvár
Stranz János.

S.-A.-Ujhely
Hegyalja-könyvnyomda (tul.: Alexander Vilmos).
Landesmann M. és Társa.
Lőwy Adolf.
Pannonia-nyomda (tul.: Jurcso és Ocskay).
Zemplén-nyomda (tulajd.: Ehlerit Gyula).

Sárospatak
Ev. ref. főkola nyomdája (bérlet: Steinfeld Jendő).

Segesvár
Horeth Frigyes.
Jördens Testvérek.

Selmeczbánya
Joerges A. özv.

Sepal-Szent-György
Jókai-nyomda r.-t.
Móricz István és Vajna J.

Siklós
Harangozó József.
Minerva-nyomda (tul.: Klein F.)

Somorja
Goldstein József.

Sopron
Petőfi-könyvnyomda (tul.: Zsombor Oéza).
Romwalter Alfréd.
Röttig Osztyán.
Török és Kremazner.
Zollner Dezső.

Stájerlak
Hollschätz F.

Sümege
Horvát Gábor.

Szabadka
Bittermann József.
Braun Adolf.
Kladec István és Társa.
Krausz és Fischer.
Szabados Sándor.

Szamos-Ujvár
Auróra-nyomda (tulajd.: Todorán Endre).
Öbr. kath. egyházmegyei nyomda.

Szakolcza
Neumann, Teszlik és Tsa.

Szarvas
Dolesch és Müller.
Sámuel Adolf.
Szikés Antal.

Szász-Régen
Burghardt Rezső.
Sebesch Károly.

Szász-Sebes
Stegmann János.
Winkler Lajos.

Szászváros
Minerva-nyomda r.-t.
Schaser A.
Szászvárosi könyvny. r.-t.

Szatmár
Lítteczky Endre.
Morvai János.
Nagy Lajosné.
Pázmány-bajtó.
Weinberger Testvérek.

Szeged
Endrényi Imre.
Endrényi Lajos.
Engel Lajos.
Ódöncz I. József.
Schulhof Károly.
Trauh B. és Társa.
Várnay Lipót.

Szeghalom
Riegel Zoltán.

Székelyhid
Kohn Sámuel.

Szegzárd
Árva J.
Báter János.
Lengyel Pál.
Ujfalussy Lajos utóda:
Molnár Mór.

Székely-Keresztúr
Szabó Testvérek.

Székelyudvarhely
Becsek D. Fia.
Betegh Pál.

Székelyfővár
Debrecezeni Oyula.
Eisler Adolf.
Óluek Mor.
Singer E.
Számmer Imre (tulajdonos: Heckenast Kálmán).
Számmer Kálmán.
Székesh. és Vidéke ny.

Szemecz
Fischer Nátháné.

Szentes
Kecskeméti Szabó Kálmán és Vajda Ernő.
Szentes és Vidéke ny.
Vajda Bálint utóda.

Szent-Endre
Schwarcz I.

Szent-Gothárd
Wellisch Béla.

Szenicz
Bezsó János és Társa.

Szepes-Váralja
Buzás Dénes.

Szered
Schreiber Mór

Szerencs
Simon József.

Szilgavár
Corvina-nyomda.
Kozáry Ede.

Szilkszó
Blank Simon.

Szilágy-Cseh
Berkovits R.

Szilágy-Somlyó
Böloni Sándor.
Heimlich Weisz Katalin.

Szill-Hadad
Feln Sámuel.

Szolnok
Bakos István.
Fuchs Lipót és fia.
Fuchs Manó.
Hay és Orin (Várm. ny.).
Jász-Nagykun-Szolnok-megyei Lapok nyomdája (tul.: Vezery Ödön).
Wachs Pál.

Szombathely
Bertalanffy József.
Egyházmegyei könyvny.
Gábrriel Agoston.
Seiler H. utóda: Szele és Breitfeld.

Tab
Perl Pál.

Tapolcza
Lőwy B.

Tasnád
Lövinger L.

Tata
Engländer és Társa.
Nobel Adolf.

Temesvár
Csanád-egyházmegyei ny.
Csendes J.
Délmagyaroraz. könyvny.
Gutenbergn-ny.
Mangold Sándor.
Moravetz Gyula.
Stéger Ernő utóda.
Uhrmann Henrik.
Union-könyvnyomda (tul.: Steiner Ferencz).
Veres Sámuel utóda.

Tenke
Maár L. Vilmos.

Tisza-Füred
Goldstein L.

Titel
Czúja Alajos.

Tokaj
Gestetner Adolf

Toina
Wellmann Ignác.

Tolna-Tamási
Jeruzsálem Ede.

Torda
Füssy és Stupjár.

Torna
Rosenblüth Simon.

Török-Kanizsa
Brück P. Pál

Török-Szent-Miklós
Rubinstein Sándor.

Trencsén
Ocsán Lipót.
Skarnitzl X. Fr.

Turóc-Szent-Márton
Gasparik J.
Magyar nyomda (tulajd.: Özv. Moskóczy Ferenczné Turóc-szentmártoni nyomda r.-t.)

Új-Arad
Mayr Lajos.

Újpest
Corvina-nyomda.
Fuchs Antal és József.
Krómer Alajos.
Salgó és Társa.

Új-Verbász
Piszter József.

Újvidék
Fuchs Emil és Társa.
Hirschenhauser Benő.
Hungária-ny. (Friedmann Samu).
Ivkovics György.
Miletics Szvetozár.
Popovics Testvérek.

Ungvár
Oellisz Miksa.
Jäger Bertalan.
Lévai Mór.
Székely és Illés.
Unio könyvnyomda

Vác
Kir. orsz. fegyintézeti ny.
Kohn Mór.
Mayer Sándor.

Vág-Ujhely
Brück Ignác.
Horovitz Adolf.
Löwyohn Manó.
Steiunnann J.

Vajda-Hunyad
Iteál-könyvnyomda.

Verebely
Neufeld Sándor.

Versecz
Kehrer Béla.
Kirchner Ernő.
Veronits József.

Veszprém
Egyházmegyei könyvny.
Krausz A. Fia.
Népakarat nyomdája (tul.: Takáts Sz.).
Pósa Endre.

Zala-Egerszeg
Breisach Samu.
Özv. Tahy Rozália és tsa
Unger Antal.
Vágó János.

Zala-Szent-Grót
Nagy Sándor.

Zenta
Beretka Imre.
Kabos Armin.
Fekete Sándor.

Zilah
Nádler Béni.
Seres Samu.

Zólyom
Nádossy Ferencz.
Zólyom és vidéke ny.

Zombor
Bittermann Nándor és Fia
Kollár József.
Ohlát Károly.

Zsolna
Bjel és Jellnek
Olászló Samu.

Zsombolya
Wunder Rezső.

